

АКЦЕНТ

ШМИТТІВСЬКІ
ЛАНДШАФТИ

стор. 6-7

МИТЬ
ПОЕЗІЇПЕРЕКЛАДИ
БУНІНА

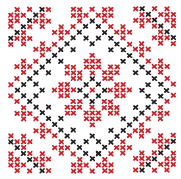
стор. 8-9

СТОРІНКИ
ІСТОРІЇВИШНЕВЕЦЬКА
БІБЛІОТЕКА

стор. 14-15

Загальнодержавна українська газета

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№11 | 12 червня 2020

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429

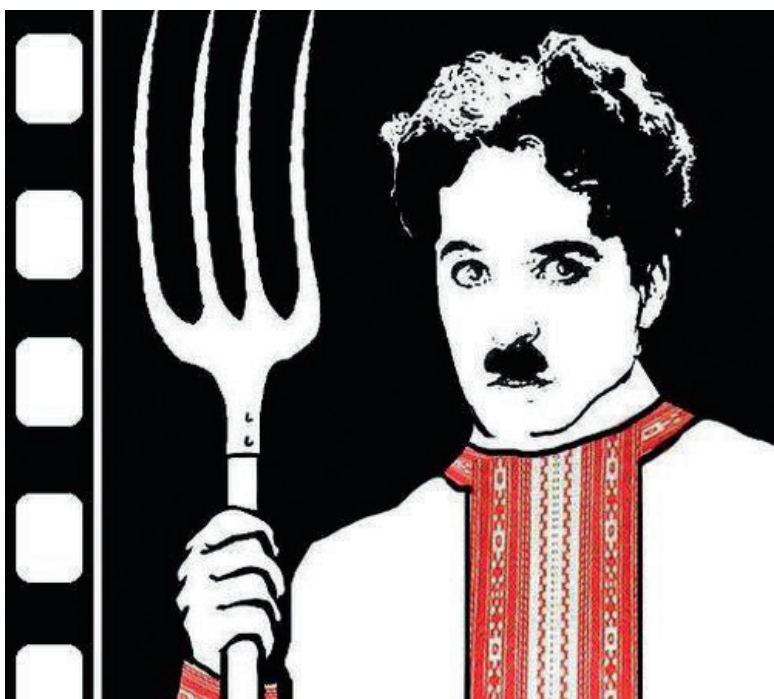
МАВР ЗРОБИВ СВОЮ СПРАВУ? ЩО НАСПРАВДІ ВІДБУВАЄТЬСЯ НАВКОЛО ДОВЖЕНКО-ЦЕНТРУ

28 травня ц. р. інформаційний простір сколихнула новина – Національний центр Олександра Довженка оголосив про настання стану неплатоспроможності.

Євген БУКЕТ

Згідно з заявою директора центру Івана Козленка, оприлюдненою того дня у Facebook, «неплатоспроможність підприємства – наслідок безвідповідальної позиції Міністерства культури та інформаційної політики України в частині забезпечення фінансування Національного центру Олександра Довженка, передбаченого Постановою КМУ від 16 листопада 2001 р. №1557. Фінансування Центру, що здійснюється за бюджетною програмою 3806030 «Державна підтримка кінематографії», з початку 2020 року так і не розпочалося. Заборгованість державного бюджету перед Центром із заробітної плати сягає понад 2,0 млн грн. Центр має також понад 1,0 млн грн невиконаних кредитних зобов'язань за підписаними договорами».

Нагадаємо, цю заяву оприлюднив той самий Іван Козленко, якого Міністерство культури України, очолюване Є. Нищуком, у березні минулого року призначило головою ліквідаційної комісії Національного газетно-журнального видавництва і який не вагаючись викинув колективи культурологічних друкованих видань зі столітньою історією на вулицю; і той самий Іван Козленко, який є автором виданої 2017 року книжки «Танжер», де він дискредитує українських класиків, намагаючись «альтернативно прочитати» (через гей-культуру) чоловічу дружбу Олександра Довженка та Юрія Яновського.

Плакат Канівського міжнародного кінофестивалю ім. Ю. Іллєнка

«За відсутності обігових коштів Центр більше не має змоги сплачувати передбачені законом податки та збори за 1 квартал 2020 року... Керувати ліквідацією Національного центру Олександра Довженка, розвитку та встановленню міжнародної репутації котрого я присвятив 8 років свого життя, я відмовляюся», – заявив Іван Козленко і подав заяву про звільнення із займаної посади.

За дивним збігом обставин того ж дня, 28 травня, на підприємство завітали правоохоронці. Поліція вилучила документи у кримінальній справі, відкритій за Актом ревізії Центру Довженка Державною аудиторською службою України, та зобов'язала Івана Козленка 19 червня з'явитися на допит.

У своїй заяві про звільнення директор державного підприємства зі статусом національного намагається емоційно, проте обережно, пояснити причини цього кроку: «Попри економічну кризу та карантин, через який підприємство втратило 70% власних доходів,

Національний центр Олександра Довженка завершив 1 квартал 2020 року з показником чистого прибутку 0,5 млн грн. (?! – Ред.) Всі роки з 2016 року, коли розпочалося системне реформування інституції, Центр був прибутковим підприємством і справно сплачував у державний бюджет не тільки податок на прибуток, але також дивіденди в обсязі від 50 до 90% чистого прибутку.

На жаль, через кричущу некомпетентність та відвертий саботаж новопризначеної на сумнівному конкурсі голови Держкіно Кудерчук М. М. і начальника управління економічного розвитку та фінансів Міністерства Якубівського В. В. паспорти бюджетної програми 3806030 досі не підписані, в Міністерство фінансів України надано завідомо некоректну інформацію по результативних показниках Центру, а будь-яка комунікація з Центром з боку обох посадових осіб ігнорується.

Свавілля пана Якубівського, яке можна порівняти хіба з некомпетентністю пані Кудерчук,

робить його де-факто керівником Міністерства культури та інформаційної політики. Він визначає обсяги фінансування провідних культурних інституцій – УКФ, УІК, УІНП на власний розсуд, не дослухаючись до аргументів їхніх керівників, так, ніби розподіляє власні, а не бюджетні кошти, суттєво ускладнюючи їхню роботу. Ось уже 2 роки, вдаючись до відписок та ухилинь, в порушення закону та відповідного припису ДАСУ Якубівський не погоджує списання житлового будинку за адресою Васильківська 7/7 з балансу Центру на користь утвореного співвласниками ОСББ. Без раціональної аргументації призупинено підписання ліквідаційного балансу ДП «Національне газетно-журнальне видавництво», подане на розгляд Міністерства наприкінці 2019 року.

Безконечне переформатування та «реформування» Міністерства (тричі за пів року!) призвело до повного його паралічу та остаточного провалу державної культурної політики.

В середині 2019 року за відповідними наказами Міністерства я дав згоду провести приєднання до Центру державного підприємства «Українафільм» та ліквідацію державного підприємства «Національне газетно-журнальне видавництво», доведеного до банкрутства за відсутності своєчасних управлінських рішень з боку Міністерства. Впродовж останнього року відтак я керував трьома державними підприємствами, отримуючи заробітну плату лише в одному з них».

Зрозуміти, про що говорить Іван Козленко, можна з інтерв'ю колишнього генерального директора державного підприємства «Національне газетно-журнальне видавництво», а нині – головного редактора газети «Кримська світлиця» Андрія Щекуня, опубліко-

ваного в КіЖ 16 серпня минулого року: «подивіться уважно, як ця персона (Іван Козленко – Ред.) розкручує свій талант реформатора і господаря. Якщо уважно прочитаєте його звітність – то зрозумієте, що основні доходи ДП «Національний центр Олександра Довженка» – від орендарів: 2017 рік – більше 15 млн грн, 2018 рік – 21 млн грн. Мені взагалі незрозуміло, чим це підприємство займається? Його основна діяльність – здача в оренду приміщень? Це – культура? Здійснювати ремонти приміщень і здавати в оренду бізнесу? І раз на місяць проводити якийсь захід культурологічного спрямування, при цьому акцентуючи увагу на популярність культури. Окозамилювання. Він тільки цього року вивіску зробив на фасаді приміщення «Національний центр Олександра Довженка», бо ми займали активну позицію і почали цікавитися його діяльністю. Також рекомендую уважно подивитися журналістське розслідування 2017 року про діяльність Козленка на цій посаді, що було показано на 24 телеканалі і нині доступне в Youtube.

Насправді, все ще простіше, коли Ви дізнаєтеся більше про те, що ховається за діяльністю Козленка. Вже, напевно, ні для кого не секрет, що на території цього підприємства скоро всі побачать, як будуватиметься, мовою оригіналу: «Багатофункціональний житловий комплекс White Lines, що складається з трьох 24-поверхових будинків, об'єднаних стилізованим парком на даху ТРЦ з дитячими і спортивними майданчиками площею 10 000 кв. м.

Продовження на стор. 2

НАШ ІНДЕКС 60969

ПЕРЕДПЛАТА

НА ДРУГЕ ПІВРІЧЧЯ 2020 РОКУ – 335,80 ГРН

МАВР ЗРОБИВ СВОЮ СПРАВУ? ЩО НАСПРАВДІ ВІДБУВАЄТЬСЯ НАВКОЛО ДОВЖЕНКО-ЦЕНТРУ

Закінчення, поч. на стор. 1

У складі комплексу планується невеликий вбудований дитячий садок, зі своєю виділеною територією.

У трьох вежах – 566 квартир (36 956 кв. м житла). Більше 50 видів квартир, на будь-який смак і стиль життя. Є квартири з виходом на терасу даху стилобату, є пентхауси з другим світлом і панорамними вікнами більше 5 метрів заввишки. У комплекс входить дворівневий торговий центр загальною площею 31 тис. кв. м і підземний дворівневий паркінг на 685 машиномісць. Якірні орендарі ТРЦ – супермаркет "Сільпо", кінотеатр "Мультиплекс" і фітнес-клуб "ENERGYM", договори з ними вже підписано».

«Ось так, комусь культура, а комусь бізнес, – підсумовує Андрій Щекун. – Такі "ріжки та ніжки" залишаться від ДП "Національний центр Олександра Довженка».

У цьому та інших матеріалах газети «Культура і життя» детально розписано, як керівництво Центру Довженка допомагало Мінкульту знищувати Національне газетно-журнальне видавництво та «Українафільм». Тепер, прогнозовано, Мінкульт нищить Центр. Отже, мавр зробив свою справу. Забудовникам важливіша територія, а не ситуаційні партнери.

Тим часом, не розуміючи, що насправді відбувається, українська культурна спільнота стала на захист державного підприємства. 30 травня українські кінематографісти, представники фестивалів і кінотеатрів, а також активісти та діячі культури провели онлайн-мітинг у додатку Zoom на підтримку Довженко-Центру. Свої заяви також оприлюднили Міжнародна федерація кіноархівів, Гете-інститут та інші неприбуткові організації.

А колектив Довженко-Центру звернувся до прем'єр-міністра України Дениса Шмигала з відкритим листом, у якому просить «дати доручення Міністерству культури та інформаційної політики України, Міністерству фінансів України відновити у повному обсязі державне фінансування Довженко-Центру, обґрунтоване його керівництвом у паспорті бюджету на 2020 рік та погоджене Міністерством культури у розмірі 8,6 млн грн та затвердити бюджетну програму 1806030 "Державна підтримка кінематографії", а також посприяти службовому розслідуванню щодо недбалості окремих посадових осіб, що призвела до загрози руйнування державного кіноархіву та виникнення безпрецедентних заборгованостей по заробітній платі колективу Довженко-Центру».

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№31-33 | 16 серпня 2019

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429

Головний редактор газети «Культура і життя» Євген Букет, ліві: Юлія Коваленко, Андрій Щекун, Роман Козленко, праві: Дмитро Довженко, Ірина Довженко, Катерина Довженко, Олександр Довженко

1 червня Рада з державної підтримки кінематографії виступила з заявою щодо проекту Паспорта бюджетної програми 3806030 «Державна підтримка кінематографії» на 2020 р., в якій стверджує, що «на розгляд Мінфіну подаються не затвержені Радою суми фінансування. Раді невідомо, хто, на якій підставі та на якому етапі узгодження проекту паспорта змінів затверджені Радою показники бюджетного фінансування, таким чином порушивши чинне законодавство».

Звертаємо увагу, що відповідно до ч. 3 ст. 7 Закону України «Про державну підтримку кінематографії» обсяг коштів, що виділяються впродовж кожного бюджетного періоду для фінансування кожної з форм державної підтримки, визначається Радою з державної підтримки кінематографії.

Рада закликає МКІП у доопрацьованому паспорті дотримуватись вимог законодавства, а Міністерство фінансів – якнайшвидше погодити його та відновити державне фінансування української кінематографії».

Отже, проблеми з фінансуванням українського кіно є. Але сумнівно, що саме в цьому причина ситуації, що склалася в Національному центрі Олександра Довженка.

Нинішню ситуацію коментує Андрій Щекун: «Загалом ми не повинні зловтішатися чи бути емоційними в захисті пана Козленка і того, що відбувається навколо Центру Довженка. Правоохоронні органи повинні зі свого боку дати інформацію суспільству щодо їхніх дій. Ми всі повинні зробити об'єктивні висновки, що Центр Довженка має займатися культурою, а не здачею приміщень в оренду. Для цього має бути системне фінансове забезпечення як з боку держави, так і з боку благодійних організацій. Немає ефективності в тому, щоб Центр Довженка був підприємством, бо в

теперішніх реаліях це збиткове підприємство. Потрібно, щоби Центр Довженка був державною культурологічною установою і достатньо фінансувався за бюджетними програмами. А орендою приміщень, де, як бачимо, є можливість зловживання, повинен займатися виключно Фонд державного майна України, працівники якого краще розуміються у цих питаннях, ніж керівник культурологічного закладу. На двох стільцях сидіти одночасно неможливо, а тим більше – бути ліквідатором підприємств і брати на себе зобов'язання тільки заради того, щоб тобі додали на баланс іще приміщення і ти міг ними користуватися не заради культури, а заради збільшення доходів від оренди. І, вочевидь, найприкріше те, що керівник Центру Довженка не усвідомив – він сам разом із колишніми очільниками Міністерства культури максимально доклався до того, щоб були ліквідовані державні підприємства, наступив на ті самі граблі, які поклав, будучи самовпевненим».

КОЛИ ВЕРСТАВСЯ НОМЕР

10 червня, за ініціативи новопризначеного міністра культури та інформаційної політики України Олександра Ткаченка, відбулася нарада присвячена фінансуванню Центру Довженка. До діалогу запросили директора підприємства Івана Козленка, представників Держкіно, Міністерства фінансів та депутатів профільного комітету.

За результатами наради погоджено відновлення держфінансування в планованих межах – 8,6 млн. грн. Міністр дав розпорядження щодо підготовки подачі документів до Мінфіну на виділення коштів у повному обсязі. Паспорт бюджетної програми вже готується. Коли надійдуть кошти від Мінфіну, Мінкульт перейде до визначення поетапної стратегії виходу центру з фінансової кризи.

ВЕРХОВНА РАДА ПРИЗНАЧИЛА МІНІСТРОМ КУЛЬТУРИ ОЛЕКСАНДРА ТКАЧЕНКА

**Верховна Рада України
призначила міністром
культури та інформаційної
політики України народного
депутата від «Слуги народу»
Олександра Ткаченка.**

спрямувати на розвиток культури і туризму.

У зв'язку з призначенням Ткаченка на посаду міністра Верховна Рада достроково припинила його депутатські повноваження. За це проголосували 299 народних депутатів. У парламенті він очолював Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики.

Посада міністра культури була вакантною з 4 березня, відколи Верховна Рада затвердила уряд на чолі з прем'єром Денисом Шмигалем.

Такі рішення на засіданні 4 червня підтримали 263 народні депутати.

Під час свого виступу Ткаченко заявив, що уряд має посилити фінансування галузі культури. За його словами, 3–4 мільярди гривень потрібно

СЬОМИЙ «ЧІЛДРЕН КІНОФЕСТ» ОГОЛОСИВ ПЕРЕМОЖЦІВ

**ГРАН-ПРІ
ЧІЛДРЕН КІНОФЕСТУ 2020
НАЙКРАЩИЙ ФІЛЬМ
ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ГЛЯДАЦЬКОГО ГОЛОСУВАННЯ**

**ФОКСТЕР
І МАКС**

реж. Анатолій Матешко
Україна

**В Україні завершився 7-й
фестиваль мистецтва
кіно для дітей та підлітків
«Чілдрен Кінофест» – цього
року він вперше відбувся
онлайн і зібрав понад 130
тисяч відвідувачів сайту.**

толія Матешко. У конкурсі короткометражних фільмів, знятих дітьми, найкращою роботою визнано «Сузір'я Єдиного рога» 14-річної Влади Березанської з Фастова.

Найкращими стрічками в категоріях 7-10 та 11-14 років стали фільми «Історія НЕЧТО» (реж. Васіліса Найдьонова, Всеволод Неймирок, Харків) та «Пандемія» (реж. Елеонора Чолак, Білгород-Дністровський). Приз глядацьких симпатій, який присуджується за результатом голосування глядачів на сайті фестивалю, отримала стрічка «Білочка Софія» 9-річної Таїни Щегельської з Кам'янця-Подільського. Восени фільми-фіналісти можна буде переглянути на YouTube каналі «Чілдрен Кінофесту».

На перегляд фільмів та голосування за Гран-прі «Чілдрен Кінофесту» зареєструвались понад 20 тисяч глядачів – разом вони подивились 20 441 годину фільмів.

Третій рік поспіль Гран-прі отримує українська стрічка – цього року переможцем за підсумками глядацького голосування став фантастичний пригодницький фільм «Фокстер & Макс» Ана-

МИРОСЛАВ СКОРИК ЯК ТВОРЕЦЬ ЕПОХИ

1 червня 2020 року відійшов у вічність один із найвідоміших і найтитолованіших композиторів України – Мирослав Скорик, співторець низки унікальних явищ – від першого всевітньо визнаного українського кінофільму до першої підтриманої Ватиканом опери.

Біографія Мирослава Скорика є унікальною. Його рід, імовірно, має козацьке походження, слово «скорик» на Запорозькій Січі означало «групу скорого реагування» – принаймні так розповідав сам композитор зі слів батька. До його рідні належить славетна оперна співачка Соломія Крушельницька, яка приходилася рідною сестрою бабці Мирослава.

Мирослав Скорик народився у Львові 1938 року, лише за рік до того, як польська окупація міста змінилася радянською. Старший брат Мирослава воюватиме в дивізії «Галичина», після поразки Німеччини емігрує в Австралію. У 1947 році про діяльність брата дізнаються у радянських каральних органах, і сім'ю Скориків депортують у Сибір разом із багатьма іншими «неблагонадійними». Лише у 1955 році їй буде дозволено повернутися до Львова.

Після повернення Мирослав Скорик навчався у Львівській консерваторії по класу композиції Адама Солтиса і теорії музики – Станіслава Людкевича. У дипломній роботі Скорика, кантаті «Весна», проявилася його мелодичне обдарування, любов до витончених тональних зворотів і фольклору. Перша частина кантати, «Дивувалась зима», згодом увійшла до репертуару багатьох студентських і дитячих хорів.

Після закінчення консерваторії Мирослав Скорик стажувався в Москві у Дмитра Кабалевського, брав участь у діяльності ВІА «Веселі скрипки», для якого писав естрадні пісні. Поєднання академічного та естрадного напрямків, започатковане ще у студентські роки, мабуть, і є одним із секретів популярності композитора.

Загальне визнання Мирославу Скоріку принесла без перебільшення геніальна музика до фільму «Тіні забутих предків» – першої української кінострічки, що здобула міжнародні нагороди та всевітньо відомість і згодом стала культовою. За спогадами композитора, режисер Сергій Параджанов спеціально приїхав до Львова, аби, прослухавши на радіо записи львівських митців, обрати собі співавтора. Випущений 1964 року, фільм здобув нагороди фестивалів у Мар-дель-Платі (Аргентина), у Салоніках, Римі і вже потім у Києві. Фільм сповнений карпатського колориту, а одна з мелодій, що звучить у сцені дитячих ігор головних

героїв, починається точнісінько як наступний шедевр композитора, якому суджено було стати найвідомішим.

Таким шедевром є «Мелодія Скорика», а точніше – мелодія з кінострічки «Високий перевал». Історія цього фільму непроста – за спогадами сучасників, він створювався режисером Володимиром Денисенком у тісній співпраці з працівниками КГБ і 1982 року був нагороджений призом «за відображення в картині боротьби українського народу проти буржуазного націоналізму». Мелодія ж супроводжує головну героїню фільму – Славку Петрин, яка повертається з Росії у рідне карпатське село, щоб очолити місцевий осередок Компартії і мимоволі долучитись до боротьби з УПА, у лавах якої, за сюжетом фільму, перебувають її чоловік і рідні діти. Головні героїні вдається неймовірно – не тільки схилити на бік «червоних» своїх рідних, а й розстріляти їхніми руками кількох їхніх побратимів. Утім, Мелодія, що звучить у фільмі неперевершено красиво й благородно (і, до речі, повільніше, ніж ми її звикли чути), сповне глядача щирим співчуттям і симпатією до комуністки. Важко сказати, чи виконав фільм свою ідеологічну функцію і як ставились до трагічних повоєнних подій його творці, проте сьогодні він мало відомий навіть у колі фахівців, а ось Мелодію грають навіть вуличні музиканти – і це незаперечне свідчення того, що вона завоювала серця людей.

У 1972 році Мирослав Скорик написав «Карпатський концерт», що став своєрідним підсумком фольклористичних розвідок композитора і продовжив серію симфонічних творів неокласичного напрямку – таких, як «Весна Священна» І. Стравінського і «Концерт для оркестру» Б. Бартока, в яких звернення до фольклору поєднується з композиторською винахідливістю в області ритміки, гармонії і гри тембрів. «Карпатський концерт» увійшов до шкільної програми з української музичної літератури.

У 1983 році Скорик пише Перший віолончельний концерт, що у 1987-му принесе йому найвищу мистецьку нагороду України – Шевченківську премію. Він далеко не такий легкий для сприйняття, як музика

для кіно чи навіть «Карпатський концерт». А проте, на наш погляд, він є найглибшим серед творів композитора – це концерт-роздум, своєрідне продовження знаменитої віолончельної симфонії-концерту С. Прокоф'єва і концертів Д. Шостаковича.

Серед багатьох інших творів композитора особливо хотілося б згадати оперу «Мойсей». З постановкою цієї опери на знаковий для України біблійний сюжет пов'язана дивовижна історія. У 1990-х роках, коли українські театри відмовлялися від постановок сучасних українських опер, посилаючись на нібито відсутність грошей, Мирославу Скоріку вдалося дістати кошти на постановку... у самого Папи Римського! Так Іван Павло II став першим понтифіком, який відвідав Україну і який фінансово підтримав заїг, по суті, світську! Прем'єра опери відбулась у Львові 23 червня 2001 року під орудою самого автора, згодом вона ставилась і в інших містах України, репрезентувалась за влучним висловом завідувача інформаційного відділу Національної опери Василя Турчевича, «не тільки творчість відомого ком-

позитора Мирослава Скорика, а й той, з різних причин досить обмежений, доробок сучасних оперних композиторів, втілення творів яких в оперних театрах можна перелічити на пальцях однієї руки».

Протягом 2000-х років Мирослав Скорик стає найтитолованішим композитором України: у 2008 р. він стає Героєм України (лише четверо композиторів були удостоєні цієї нагороди прижиттєво – окрім М. Скорика, це були О. Білаш, М. Колесса і Є. Станкович), а у 2010 р. – кавалером ордена «За заслуги» I ступеня (окрім М. Скорика, повним кавалером цього ордена серед композиторів є лише М. Колесса). У 2006–2010 рр. Мирослав Скорик був співголовою Національної спілки композиторів України, у 2011–2016 рр. – художнім керівником Національної опери України.

У 2011 році Мирослав Скорик мав необережність підтримати лист групи львівських митців, які дали схвальну оцінку політиці Януковича. Ця обставина викликала хвилю критики у ЗМІ, і надалі композитор утримувався від публічних оцінок подій суспільного життя. Щоправда, його Мелодія вже давно жила своїм окремим життям і таки прозвучала на сцені Майдану, надихаючи протестувальників з режимом Януковича боротися.

Нарешті у 2019 році Мирослав Скорик бере участь у шоу до Дня незалежності України, зігравши на вуличному піаніно перші такти українського гімну. На жаль, по телевізору ми не почули гри композитора – звучала заздалегідь підготовлена фонограма, в якій гармонізація гімну була навмисно спотворена і, як могли поміти-

ти досвідчені музиканти, зовсім не відповідала тим клавішам, що їх натискав маестро. Проте сам факт участі композитора в урочистостях такого формату, безумовно, є знаковим.

Окремого дослідження заслуговує викладацька діяльність Мирослава Скорика. Композитор викладав поперемінно у Львівській (від 1963 р.) та Київській (від 1968 р.) консерваторіях, в окремі роки навіть одночасно у цих двох віддалених більш ніж на 500 км закладах. Початок викладання М. Скорика у Київській консерваторії співпав із роком смерті видатного композитора і викладача Бориса Лятошинського, таким чином серед перших студентів у класі М. Скорика навчалися знамениті у майбутньому композитори – Євген Станкович та Іван Карабиць, а у 1980-х роках аспіранткою у М. Скорика була майбутня лауреатка Шевченківської премії Ганна Гаврилець. До речі, її твір «Боже мій, нащо мене Ти покинув?» серед інших прозвучав на церемонії прощання з композитором у Патріаршому соборі Воскресіння Христового УГКЦ у Києві у виконанні Національного заслуженого академічного українського народного хору України імені Г. Г. Верьовки. Панахиду за Мирославом Скориком відслужив особисто глава УГКЦ Святослав Шевчук.

Що ми очікуємо найближчим часом – це підготовку й видання книжки спогадів про славетного композитора. А можливо, іменем Мирослава Скорика назвуть одну зі столичних вулиць.

Андрій БОНДАРЕНКО,
член Національної спілки композиторів України

У ЛЬВІВСЬКІЙ ФІЛАРМОНІЇ ВШАНОВУЮТЬ ПАМ'ЯТЬ МИРОСЛАВА СКОРИКА

Із постаттю Мирослава Скорика пов'язана ціла епоха українського мистецтва, а його музика справді суголосна із генетичним кодом нашої нації. Творча діяльність Маестро впродовж багатьох десятиліть була пов'язана із Львівською філармонією, де він неодноразово презентував свої нові твори, де безліч разів звучали його композиції. Саме у стінах філармонії він у своєму кабінеті приймав гостей та учнів.

У пам'ять видатного митця Львівська національна філармонія 4 червня презентувала на своєму офіційному YouTube-каналі відеозапис концерту за участі Мирослава Скорика, що відбувся у 2012 році під час Всенародної прощі до собору Святої Софії у Римі, яка тривала впродовж 13–15 жовтня з нагоди благословення відновленого собору та 120-ї річниці від дня народження його будівничого – Патріарха Йосифа Сліпого.

У римській базиліці Пресвятої Діви Марії ангелів і мучеників (Santa Maria degli Angeli e dei Martiri) духовні твори українських композиторів виконували Сергій Магера та Софія Соловій, Академічний симфонічний оркестр INSO-Львів і Національна заслужена академічна капела України «Думка»,

що виступили під орудою диригентів Євгена Савчука та Мирослава Скорика. Прозвучала тоді й всевітньовідома «Мелодія». Спеціально для цієї події Мирослав Скорик зробив редакцію композиції для солістки та симфонічного оркестру. На концерті був присутній предстоятель Греко-Католицької Церкви Блаженніший Святослав, який виголосив після завершення концерту промову і процитував слова Посла України у Ватикані Тетяни Іжевської – що для того, аби пізнати українську душу, потрібно послухати «Мелодію» Мирослава Скорика! Про цей момент згодом неодноразово згадував сам композитор.

7 червня свою шану генію віддали вихованці Львівської середньої спеціалізованої музичної школи-інтернату імені Соломії Крушельницької. Сам Мирослав Михайлович теж навчався у цьому закладі.

На сцені Концертного залу Людкевича у супроводі струнної групи Академічного симфонічного оркестру Львівської філармонії та під батотою Сергія Хоровця виступили Даніель Комонько (скрипка), Марко Юринець (флейта), Юрій Падковський (кларнет), Степан Сивохіп (гобой), Михайло Закопець (гобой). У їхньому виконанні прозвучали твори Баха, Годара, Курпінського та Альбіні.

Ольга МАКСИМ'ЯК

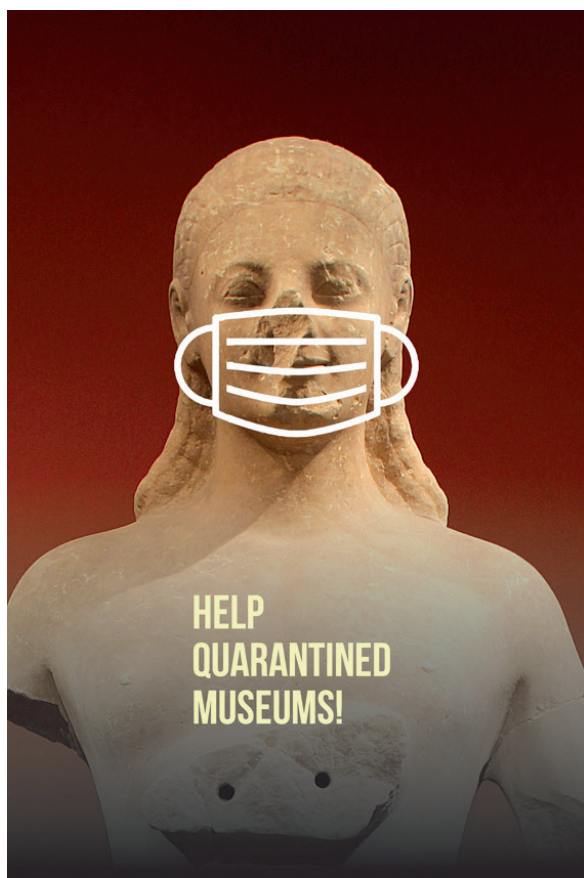
STOP COVID-19. ПЛАКАТНИЙ ПРОЄКТ

Історія свідчить, що художники миттєво реагують на важливі події в суспільстві. Особливо це стосується мистецтва плаката. Прикладом реагування митців усього світу на епідемію коронавірусу, що сколихнула ціле людство, стала міжнародна виставка плакатів «COVID-19. Posters about Coronavirus» у Тегерані (Іран).

У виставці, що пройшла у тегеранській Idea Gallery, взяли участь студенти факультету дизайну і реклами Київського національного університету культури і мистецтв під керівництвом викладача кафедри графічного дизайну, голови секції плаката і графічного дизайну КОНСХУ Андрія Будника. Звичайно, у зв'язку з карантинном ця участь була дистанційною, з використанням сучасних онлайн-технологій. Твори чотирьох молодих графічних дизайнерів – Івана Лавриненка, Вікторії Клепарської, Вадима Кильбасовича і Марії Сухотенко – потрапили до фінальної частини виставки у числі 58 робіт, відібраних фаховим журі з-поміж творів, надісланих 579 професійними дизайнерами з 26 країн світу.

Одночасно з тегеранською подією народилася ідея проведення подібної виставки у Києві в галереї КОНСХУ «Митець». І ось перед нами шістнадцять плакатів, наповнених глибоким змістом. Професійно виконані твори розповідають про хвилюючі питання, які виникли у людей із самого початку епідемії. Як зазначив куратор виставки Андрій Будник, представлені твори прагнуть відійти від інфографіки медичних інструкцій щодо поведінки під час епідемії. Плакати скоріше відображають соціальні, культурні, політичні, психологічні, моральні та філософські проблеми, пов'язані з коронавірусом.

На що звернули увагу художники? Насамперед вони шукали джерело виникнення цієї невідомої досі хвороби, відображали у графіці способи її розповсюдження, роль засобів захисту в запобіганні цьому. Це, наприклад, схематичне зображення самого вірусу з ознаками живого організму, від якого йде загроза життю на планеті, як на плакаті Іллі Вольнова. На плакаті Андрія Будника – летюча миша, як носій вірусу, і заклик припинити вживати у їжу диких тварин. Корона, прикрашена червоними камінцями, зі слоганом «Коронавірус не зробить тебе королем» – плакат Вадима Кильбасовича. Оксана Будник () привернула увагу до значення музеїв, зробивши акцент на образі богині Гери із захисною

маскою на обличчі. Плакати Марії Сухотенко і Валентини Дворник приваблюють оригінальним композиційним вирішенням, що вдало розкриває поради лікарів тримати дистанцію, залишатися вдома, бути обережними тощо. Ольга Ломко звернулася до укра-

їнської історії часів Козаччини через плакат «Батурин без вірусу», що є реальним замовленням Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця». Жахливу ситуацію в Італії Анастасія Бухарська передала через образ Геракла. Віка

Клепарська, Катерина Давиденко, Мирослава Скобля перейняли загальним напруженим станом людей у зв'язку з поширенням вірусу по всій планеті. Юлія Трохимчук із плакатом «Кульбаба» зосередила нашу увагу на способі розповсюдження хвороби. На

важливості самоізоляції наголюсила Олександра Пошабля, на свідомій поведінці – Катерина Шальнева, на профілактиці – Єлизавета Сергієнко. Іван Лавриненко створив свій плакат, оперуючи символами сучасної поп-культури.

Майже кожний плакат містить лаконічні написи, що підкреслюють його зміст. Оскільки твори розсилаються по багатьом міжнародним конкурсам, тексти подано англійською мовою.

Виставка справляє потужне враження. Роздивляючись плакати, ми мимоволі аналізуємо все, що сталося під час пандемії, змінюємо своє ставлення один до одного, до навколишнього середовища, переосмислюємо цінності, зосереджуємося на турботі про власні родини, еднемося у боротьбі із хворобою.

Оскільки дата відкриття виставки підпадала під дію жорсткої фази карантину, учасниками і адміністрацією галереї було прийнято рішення щодо самообмеження – виставитися у вітринах галереї, а не всередині виставкової зали, і без традиційного вернісажу із келихом шампанського. Такі тривожні часи! «Такий спосіб експонування у вітчизняному плакаті бере початок у «Всесоюзній вітрині політичного плакату – 1988» в Одесі, до якої долучилася і київська секція, – тоді твори виставлялися у вітринах магазинів, установ на вулиці Дерибасівській. Ще раніше подібне практикував поет з українським козацьким корінням, автор вірша «Борг Україні» Володимир Маяковський у своїх «Вікнах РОСТА», – зазначив викладач кафедри графічного дизайну КНУКІМ, голова секції плаката і графічного дизайну КОНСХУ Андрій Будник.

«Для нас це можливість підтримати людство засобами мистецтва та показати творчість молодих українських художників», – розповіла директорка галереї, мистецтвознавець, заслужений працівник культури України Карина Кравець. У виставці взяли участь Андрій Будник (КОНСХУ, КНУКІМ), Оксана Будник (КОНСХУ), Анастасія Бухарська, Ілля Вольнов, Валентина Дворник, Іван Лавриненко, Ольга Ломко, Вадим Кильбасович, Вікторія Клепарська, Олександра Пошабля, Юлія Трохимчук, Катерина Шальнева (КНУКІМ, I курс); Катерина Давиденко, Єлизавета Сергієнко та Мирослава Скобля (КУК, II курс); Марія Сухотенко (КНУКІМ, III курс).

Так у вікнах галереї «Митець» у самому центрі столиці яскраво засвітилися вогники надії.

Валентина ЄФРЕМОВА,
мистецтвознавець, заслужений
працівник культури України
Фото київської експозиції:
Андрій БУДНИК

ЖУРНАЛ «КУЛЬТУРНИЙ ТРЕНД» ПРЕЗЕНТУВАВ ЕКОПРОЄКТ «ХТО, ЯК НЕ ВИ?»

З 14 по 21 травня український журнал «Культурний тренд» провів низку онлайн-заходів у рамках екопроєкту «Хто, як не Ви?».

Головна мета проєкту – привернути увагу до питання взаємовідносин між Людиною та Природою, посприяти тому, щоб кожен глядач поставив собі важливі запитання: ким він є зовнішньому світові – другом чи ворогом? Що він особисто може зробити задля збереження природи?

У рамках проєкту була презентована експозиція робіт сучасних українських митців, об'єднаних екологічною темою. Питання впливу мистецтва на вирішення екологічних проблем були висвітлені через низку онлайн-заходів: творчі зустрічі у прямих ефірах зі спеціально запрошеними гостями (серед них – засновниця «Видавництва Старого Лева» Мар'яна Савка, режисери Олекса Кравчук та Стас Жирков), читання уривків драматургічних творів на еко-тему (п'єси Дмитра Тернового і Катерини Пенькової), презентації вистав (Антоні Романова та Юлії Федоренко), а також читання поезії.

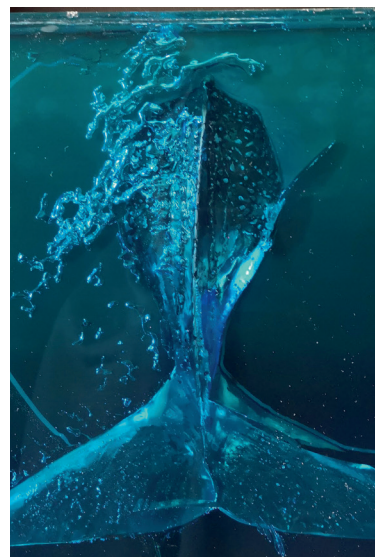
До експозиції увійшли різножанрові роботи сучасних митців: скульптура, фотографія, живопис. Глядач спочатку поринає у красу нашої планети, а потім спостерігає, як вона видозмінюється через діяльність людини, якою наша планета стає в результаті того вибору, який кожен із нас робить щодня.

Екологічні проблеми суспільства розкриває у серії робіт «Оксиген» український фотограф Валерій Лещинський.

«Вічно живий символ перестає жити. Людина позбавила одну рибу голови, а іншу – хвоста. Життя прийшло з води, кажуть. Можливо, з води воно і почне закінчуватися. Забруднення води пластиком та нафтопродуктами, вилів риби, яка перебуває на межі вимирання, змінення клімату. Що ти можеш зробити ще, людино? Які ще злочини ти скоїш? Так, людина позбавила одну рибу голови, а іншу – хвоста, але тільки людина може її врятувати. Годі повернути те, що вже зникло, але можна дати можливість жити тому, що ще не зникло. Нитка в картині – це наше людське співчуття, розуміння проблеми. Це нитка допомоги, порятунку. Це надія» – так описує свою картину «Синя проблема» українська художниця Катерина Нейдорф.

Валерій ЛЕЩИНСЬКИЙ. Із серії «OXYGEN»

Євген ЗАБОРОВСЬКИЙ.
«Викривлення»

Катерина НЕЙДОРФ. «Синя Проблема»

Олексій ГЛАЗУНОВ, Яна ГЛАЗУНОВА, Валерій ГОЛЕЙКО,
Олексій БРЕУС. «Ліквідатор»

Світлина Діани РУДЕНКО

то питання впливу мистецтва на вирішення екологічних проблем, а також різні підходи до трактування поняття екології. Один із запрошених гостей, Олекса Кравчук – український режисер, актор, художній керівник театру «І люди, і ляльки», сказав під час ефіру: «Екологія – це не лише про природу. Це і про думки, про нашу свідомість. Я за екологію людських душ і сердець. Хочу, щоб уся наша Україна перетворилася на квітучий сад. Я за те, щоб виховувати в собі екозвички: прибирати за собою та намагатися не смітити, читати хороші книжки, тексти, спілкуватися з прекрасними людьми, які роблять нас кращими».

«Питання екології – це не лише про відносини між людиною та природою, а й про відношення Людини до самої себе», – переконана українська режисерка Юлія Федоренко, яка теж була гостею одного з ефірів. Вона підготувала виставу на екологічну тему «Пластикові крила», яка побачить світ, щойно епідемічна ситуація у країні покращиться.

«Під час карантину є можливість замислитися над тим, наскільки ми природно живемо, наскільки ми є природними людьми, наскільки наш спосіб життя гармонізує з усім навколо, наші думки – з діями, або ж чи дотримуємося ми тих речей, які для себе декларуємо», – вважає Мар'яна Савка, поетеса, художниця, засновниця «Видавництва Старого Лева».

Дуже атмосферною виявилась онлайн-зустріч з відомим українським режисером, педагогом, художнім керівником Київського академічного театру драми і комедії на лівому березі Дніпра Стасом Жирковим, під час якої обговорювалися різні ракурси розуміння стосунків Людини та Природи. Він упевнений, що якщо сучасний режисер ставить поліфонічну виставу, яка складається з різних пазлів, фактів, тем, то екологія в будь-якому разі проникає у твір.

«Наша мета – сформувати екологічну свідомість кожної людини, показати, що великі зміни починаються з маленьких кроків, які здатен зробити кожен із нас. Ми ретельно працювали над тим, аби максимально використати переваги онлайн-формату, сприяти тому, щоб кожен глядач зміг відчувати проєкт, незважаючи на те, що він відбувся у віртуальному просторі. Після покращення ситуації у світі ми презентуємо його офлайн», – коментує Вікторія Степанець, куратор екопроєкту і головний редактор журналу «Культурний тренд».

Проєкт було реалізовано у партнерстві з ресурсом OpenTheatre та за інформаційної підтримки The News&Culture.

Тему Чорнобилю розкриває у роботі «Ліквідатор» група українських художників: Олексій Глазунов, Яна Глазунова, Валерій Голейко, Олексій Бреус. Свою картину вони присвятили всім, хто собою заглушив нас від ядерної катастрофи: «Перед обличчям безодні вони попереджали дружин, щоб ті рятували себе і дітей, а самі залишилися в пеклі. Пожежники, оператори ЧАЕС, пілоти гелікоптерів, шахтарі, міліція... Сонце зійшло для нас, тому що на виклик вийшли вони. Аварія, яка не повинна була статися, в яку відразу відмовлялися навіть вірити, трапилася на 4-му блоці. Коли техніка відмовила, живі люди своїми руками робили все для гасіння пожежі, запобігання перекиненню її на інші енергоблоки, блокування осередку випромінювання. Пам'ять про подвиг Ліквідатора, про високу ціну, сплачену людськими життями і здоров'ям у боротьбі з ліквідацією найбільшої ядерної катастрофи, не повинна стиратися в наш високотехнологічний час. Пам'ятати – щоб бути пильними, вивчити – щоб передбачити, контролювати – щоб уберегти і ніколи не допустити трагедії. Ми одні відповідальні за те, що чинимо».

Проблему захисту дикої природи висвітлює у своїх роботах професійний фотограф Діана Руденко: «Моя мета – передати красу та вразливість дикої природи, показати рідкісні види та найвіддаленіші куточки нашої планети».

Тема взаємовідносин між Людиною та Природою простежується у роботі «Викривлення» Євгена Заборовського, виконаній в авторській техніці.

До проєкту були залучені українські поети, які провели читання своєї тематичної поезії.

Під час серії зустрічей з відомими діячами української культури у прямих ефірах, які модерувала журналістка і театрознавиця Олена Варварич, було розгляну-

ШМІТТІВСЬКИМИ ЛАНДШАФТАМИ

Перше знайомство з театральною сторінкою творчості французького письменника і драматурга Еріка-Емманюеля Шмітта сталося давно.

Ярослав КАРПЕЦЬ

Років п'ять або шість тому. На лівому березі Дніпра, окрім мого улюбленого театру на станції метро «Лівобережна», є ще й Київський муніципальний академічний театр ляльок на «Чернігівській». Він там близьенько біля станції.

Окрім класичних, нині діючих репертуарних вистав за мотивами казок народів світу, як-от «Стийкий олов'яний солдатик», «Принцеса на горошині», «Троє поросят», «Кіт у чоботях», «Вовк та семеро козенят», «Кицин дім» і багато-багато інших, колись тут поставили на сцені й «Оскара» (українською мовою книжка Еріка-Емманюеля Шмітта «Оскар і Рожева пані» вийшла 2009 року у видавництві «Кальварія»), потрактували цей твір як філософську притчу. Під пісні Земфіри дві ляльки – Рожева пані й важкохворий хлопчик Оскар, який пише свої 12 листів до Бога за її наполягання, – розігрують страшну і захопливу містерію буття.

Ця вистава, яку поставив Михайло Урицький, стала для театру триумфальною. Вона була представлена до високої театральної нагороди «Київська пектораль» аж у трьох номінаціях: «Краща

вистава / вистава драматичного театру», «Краща режисерська робота» і «Найкраща жіноча роль». Вистава була показана на другому Міжнародному фестивалі театрів ляльок «І люди, і ляльки» (Львів, 2016), на фестивалі театрів ляльок «Dnipro Puppet Fest» (Дніпро, 2016), на фестивалі ляльок «SPOTKANIA» (Польща) і отримала кілька нагород у різних номінаціях.

Над екранізацією «Оскара» працював сам Ерік-Емманюель Шмітт: французько-бельгійсько-канадська кінострічка вийшла 2009 року. Її бюджет становив близько 10 мільйонів доларів, у прокаті ж вона збрала лише 2,5 мільйони. Рожеву пані зіграла французька актриса, співачка, продюсерка і сценаристка Мішель Ларок, а Оскара втілює Амір Бен Абдельмоуен.

Цього року до 60-ої річниці автора мав відбутися театральний марафон. Упродовж березня у Києві мали зіграти сім вистав до ювілею Шмітта, день народження якого припадає на 28-е число. Вистави були зіграні лише частково – на заваді марафону стала епідемія COVID-19 і суворий карантин, запроваджений у Києві з 12 березня.

Що встигли зіграти? 1 березня у Київській академічній майстерні театального мистецтва «Сузір'я» відбувся спектакль «Оскар – Богу» (показ «Оскара» у театрі ляльок 20 числа було скасовано). 3 березня у Молодому театрі глядачі переглянули спектакль «Тектоніка почуттів». У тому ж театрі

через два дні відбувся спектакль «Загадкові варіації» з Олександром Вертинським і Станіславом Бокланом у головних ролях, який з аншлагами іде з 2013 року. 6 березня у Київському академічному театрі на Печерську зіграли Шміттівського «Розпусника» – він іде там майже рік.

У Центрі Леся Курбаса столичний театр «Veritas» мав показати спектакль «Готель Portal» за мотивами п'єси Шмітта «Готель між двох світів». Вистава не відбулася й не відбудеться.

30 березня Київська академічна майстерня театального мистецтва «Сузір'я» мала представити глядачам зовсім новий спектакль «Мадам Пилінська і таємниця Шопена» за автобіографічним романом Шмітта (українською мовою він вийшов 2019 року у видавництві Анетти Антоненко). Головним героєм твору є сам автор в іпостасі юного студента-філософа, який намагається пізнати світ музики – а допомагає йому в цьому загадкова і ексцентрична мадам Пилінська. Словом, у театрі готують прем'єру.

Щоб попри карантин усе-таки гідно відзначити 60-річчя видатного автора, твори якого вже перекладено 60-ма мовами світу, я задумав провести онлайн-лекцію з його перекладачем Іваном Рябчієм. Про постать Івана Тюссо (псевдонім Івана Рябчія) слід сказати декілька слів окремо. З Іваном доля звела мене на Українському радіо, де він працював на Першому каналі Національної радіокомпанії, а я на Третью-

му – на «Культурі». Коли Іван був арт-директором видавництва Анетти Антоненко, робили з ним інтерв'ю про Шміттову книжечку «Двоє добродіїв із Брюсселя» та суспільно-благодійний проект-виставу «Оскар і Рожева пані» 2015 року режисера Івано-Франківського обласного музично-драматичного театру імені Івана Франка Ростислава Держипільського з Ірмою Вітовською у ролі Рожевої пані.

Якщо залізи в інтернет, зокрема – у Вікіпедію, то про знавця французької мови і письменника Івана Рябчія можна знайти багато цікавої інформації. Скажу лишень основне: він – перекладач, видавець, театральний агент. Переклав українською твори Мішеля Уельбека, Патріка Модіано, Анатоля Франса, Ерже, Ненсі Г'юстон і багатьох інших франкомовних авторів. Іван Рябчій – співзасновник Міжнародного фестивалю мистецтв «Anne de Kyiv Fest» і видавництва «Пінзель», лауреат премії «Скворода» Посольства Франції в Україні, премії «Ars Translationis» імені М. Лукаша, Національної премії імені М. Рильського. І це далеко не повний перелік його заслуг і проєктів.

Лекція до 60-річчя Еріка-Емманюеля Шмітта називалася «Географія Шмітта».

«Чому саме географія Шмітта?» – розпочав свою лекцію Іван Рябчій. – Дуже просто. Я свого часу зробив книжку інтерв'ю з європейськими письменниками, позиціонуючи їх саме як європей-

ських. На мій погляд, справжній успіх та універсальність приходять, коли ти позиціонуєш себе не як суто національного автора – хоча це теж дуже добре, – а як автора зрозумілого у різних країнах. Ерік-Емманюель Шмітт перекладений більш ніж 60-ма мовами світу і популярний на всій земній кулі. Саме тому географія, бо його творчість охоплює цілий світ, континенти».

«Перш ніж почати (лекцію – Авт.), хотів би сказати, що Ерік-Емманюель Шмітт дуже добре вписався у карантин, – продовжує Іван Рябчій. – Я за ним стежу. Він дописав нову книжку, яка називається «Втрачений рай». Це майже про те, що ми втратили старий світ і переходимо у новий. Але оскільки ця книжка він почав писати не зараз, а рік тому, то можна сказати, що Ерік-Емманюель Шмітт передбачив те, що відбувається з нами тепер. Він у дусі цього часу, читає лекції з голлівудськими зірками, викладаючи майстерність написання п'єс, літературних творів поряд із дуже відомими голлівудськими режисерами. Власне, незважаючи на вік у 60 років, Шмітт іде в ногу з часом», – таким був початок глибокої і ґрунтовної лекції про географію творчості Еріка-Емманюеля Шмітта, яка лунала 22 травня на платформі Google Meet.

Для глибшого знайомства з творчістю французького письменника Еріка-Емманюеля Шмітта раджу зазирнути на його офіційний сайт, який можна знайти у нетрях усевітньої павутини.

ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ

Ми, Людмила Близнюк і Ганна Мудра, не перші, хто піднімає питання кризи у взаємодії держави зі сферою культури, численних скандалів, спричинених рішеннями представників різних гілок влади.

В основі багатьох проблем лежить закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження контрактної форми роботи у сфері культури та конкурсної процедури призначення керівників державних та комунальних закладів культури». Відповідно до цього документу з 2016 року для керівників і фахівців у цій галузі існує виключно конкурсна система працевлаштування. У тому вигляді, в якому вона існує, ця норма порушує рівність прав і свобод артистів відносно представників інших професій. Чому тоді законотворці не зробили обов'язкове конкурсне працевлаштування для інженерів, водіїв, прибиральників, пекарів, медиків та інших? Недоліки згаданого закону вже викликали у творчому середовищі нарікання і були причиною скандалів, тому що на юридичному рівні дали змогу керівництву зводити особисті порахунки з арти-

стом. За допомогою цього закону позбавились уже багатьох «незручних» фахівців (заслуженого артиста України Ярослава Кіргача, мистецтвознавця Юрія Коренюка, Віри Корнілової з Національної опери).

Згаданий закон дозволив об'єднання посад керівника закладу культури та художнього керівника, що на практиці призводить до того, що такий керівник не може ефективно й повноцінно виконувати обидві функції, які раніше були різними професіями. Тобто такий керівник або повною мірою виконує обов'язки адміністратора і мало приділяє уваги художньому процесу, або навпаки. До того ж за положеннями цього закону керівник наділений майже не обмеженою владою у кадрових питаннях, бо саме від його особистого бажання чи небажання залежить – чи буде працювати артист. Тепер керівникові не треба обґрунтовувати причини розірвання контракту, адже у стандартному контракті для культури таке обґрунтування не передбачене. Ще однією можливістю звести особисті порахунки з артистом є конкурс на заміщення вакантної посади: згідно з існуючим законодав-

ством, знову-таки керівник сам обирає склад комісії – такий, який йому до вподоби, і незалежно від фаху, – і проводить цей конкурс цілковито на власний розсуд, позаяк законом також не передбачено жодної системи оцінювання претендента. Отже, це робиться за принципом «як ліва нога забажає».

На жаль, ми теж особисто зіткнулися з потворними проявами цього закону. Пропрацювавши у театральній концертній Київському академічному театрі українського фольклору «Берегиня» майже 18 років на посадах артистів-вокалістів, провідних майстрів сцени і здобувши численні перемоги й нагороди у всеукраїнських та міжнародних конкурсах і телерадіофестивалях, ми враз стали такими «непрофесійними», що за результатами конкурсу на зайняття наших же посад у театрі нам не змогли запропонувати навіть посади з найменшою кваліфікацією. Тобто спочатку Верховна Рада, Міністерство культури, КМДА, Департамент культури м. Києва нагороджують нас грамотами за високий професіоналізм і внесок у культуру, а через пару місяців ми як співаки стаємо професійно «гірші» за інших пре-

тендентів. Проте це не завадило нам ще через пару місяців знову стати переможцями двох міжнародних фестивалів при інших професійних складах відбіркових комісій.

Стосовно численних грубих правопорушень під час проведення і оголошення результатів цього конкурсу та корупційних дій щодо нас з боку адміністрації ТКЗК КАТУФ «БЕРЕГІНЯ» ми подавали скарги і до Департаменту культури ВО КМР (КМДА), і до Київського міського голови, і до Міністерства культури. А у відповідь отримали формальні відповіді без перевірки правомірності дій адміністрації ТКЗК на підставі пояснень від самої адміністрації ТКЗК КАТУФ «БЕРЕГІНЯ». Ми вдячні нашим численним шанувальникам, громадам, які написали відкриті листи обурення і скарги на захист нашої честі й гідності. Та, на жаль, Департамент культури м. Києва не намагався розібратися у справі й зрозуміти, чому громада скаржиться. На листи відповіли відпискою, що керівник театру мав законне право робити все, що вважає за потрібне...

У сферу культури нині прийшли ринкові відносини, і не на користь усі-

єї національної культури, а задля особистого збагачення. Поступово під гаслами «культурної революції» з телевізійних і радіоэфірів зникли справжні українські артисти, натомість їхні місця зайняли «новомодні», які найчастіше лише копіюють західні музичні стилі та кліше. А для якісних мелодійних пісень «від серця», тим паче у фольклорному стилі, місця не залишилось.

Зрозуміло, що знищення традиційної української пісенної культури відбувається не тільки завдяки надуманим та проплаченим рейтингам шоу-бізнесу, а й завдяки таким собі чиновникам «від культури», які є фанатами безграмотного, низькопробного, неякісного продукту. А мистецтво, традиційну українську пісню називають «кумівством», «нафталіном» і «шароварщиною».

Людмила БЛИЗНЮК, Ганна МУДРА

Редакція газети «Культура і життя» готова озвучити на шпальтах видання позицію адміністрації ТКЗК КАТУФ «БЕРЕГІНЯ» щодо ситуації, описаної авторками листа.

ІВАН РЯБЧІЙ: «ХТОСЬ НА ПЛЯЖІ ЇСТЬ КУКУРУДЗУ, А Я ЧИТАЮ ДОСТОЄВСЬКОГО»

Навряд чи хтось наважиться заперечити важливість перекладачів, які наближають нас до інших культур, знайомлять з новими книжками, можуть поєднувати перекладацьку діяльність у прозі, поезії, коміксах із спікерством і навіть видавничою справою.

Одним із таких культурних діячів є Іван Рябчій. Він погодився відповісти на питання, пов'язані з перекладом, його улюбленими книжками і, звісно ж, Еріком-Емманюелем Шміттом.

– Лекція, яку ви провели, називається «Географія Шмітта». Тож розкажіть, яка вона, географія цього відомого письменника?

– У першу чергу, звичайно, це франкомовні країни. Бельгія, де він мешкає вже майже 20 років і де написав велику кількість своїх бестселерів. Також Франція, де він народився. Ерік-Емманюель Шмітт багато подорожує, постійно перебуває в русі, хоча, звичайно, це тренд, який може змінитися в нових умовах. Він має будинок під Брюсселем, але регулярно їздить потягом до Парижа, де керує Театром на Лівому березі.

Творчість митця розширює його географію на багато інших країн.

– Шмітт більше відомий як драматург, тож з якої вистави ви би порадили починати знайомство з його творчістю?

– Перш за все треба розуміти, що Шмітт дуже різноплановий автор, отже потрібно визначитися, для чого вам це «знайомство». Своїми творами він може і розважати («Загадкові варіації»), а може примусити замислитися над чимось дуже важливим. У нього є абсолютно серйозні твори, як от п'єса «Зрада Айнштайна», що піднімає дуже важливі й дражливі для України теми: війна, пацифізм, патріотизм, націоналізм, навіть, певною мірою, расизм.

Також Шмітта можна читати для того, аби просто насолодитися хорошою літературою і театром.

До речі, якщо для розваги, то я би почав взагалі з фільмів, тому що за творами Шмітта знято 5–6 художніх фільмів, три з яких зрежисював він сам.

– Яка ваша улюблена вистава за твором Еріка-Емманюеля Шмітта в Україні? Чи це складне питання?

– Насправді відповісти дуже легко: для мене це вистава «Загадкові варіації» у Молодому театрі в Києві, що є аншлаговою вже сім років. Вона варта того, щоб подивитися її принаймні один раз, хоча я знаю

людей, які ходили на неї набагато більше.

– Чи спілкувалися ви з автором під час перекладу і чи вважаєте це необхідним?

– Я зі Шміттом знайомий особисто з 2013 року, ми багато разів перетиналися, але це не та людина, яку варто смикати через деталі. Уявіть, він керує цілим театром, сам ставить вистави, пише, постійно в роз'їздах, знімає та продюсує кіно. Тобто відволікати його через якісь деталі я вважаю неетичним. Хоча, наприклад, у 2014 році я мав можливість зустрітися з ним і поставити питання, бо якраз тоді перекладав «Двох добродіїв із Брюсселя».

Натомість коли ось тепер я перекладаю бельгійську письменницю Каролін Ламарш, то постійно запитую в електронних листах, що вона мала на увазі, і вона відповідає досить докладно. Отже, це дуже залежить від автора, але, звичайно, краще, коли є можливість звернутися.

– Про постать Шмітта ми поговорили вже багато, але цікаво також, який з монументальних творів світової літератури ви хотіли би перекласти?

– Сталося так, що у 2016 році ми разом з відомим діячем культури Федором Баландіним заснували власне видавництво «Пінзель», директором якого я є. З цього й почалася історія реалізації моїх мрій. Ми видали книгу одного з моїх улюблених авторів, Ерве Гібера «Друзі, який не врятував мені життя», з чого я був надзвичайно щасливий. Друга мрія – це легендарний «Тентен», один із перших європейських коміксів, який ми видали минулого року, а також двотомник Анатолія Франса.

Хотів би мати у своєму списку католицького французького автора Жуля Барбе д'Оревільї, який має збірку оповідань «Les Diaboliques» – вона про демонічних жінок у житті чоловіка. Та-

кож, звичайно, я б хотів перекласти вже перекладене, як-от Гюстава Флобера, адже його «Пані Боварі» проходить через усе моє життя: я писав дві дипломні роботи і дисертацію про цей твір. От тільки його переклав Микола Лукаш, а братися за те, що перекладено генієм, – це трохи підставляти самого себе. Також у моєму списку є «Саламбо» Флобера, Данте Аліґ'єрі, усі твори Мішеля Уельбека.

– Зрозуміло, що українською перекладено вже чимало важливих творів світової літератури, над якими працювали інші перекладачі. Чи є книжка, про яку жалкуєте, що її переклали не ви?

– Роман Мішеля Уельбека «Карта і територія», її переклали українською добре, нарікань у мене немає, тільки от прикро, що не я. Також цикл швейцарської письменниці Аготи Крістоф «Товстий зошит». Звичайно, таких книжок більше, але це перші, що спали на думку.

– «Пані Боварі» для вас є дуже важливою, а чи є інша книжка, до якої ви постійно повертаєтесь?

– Знаєте, хтось на пляжі їсть кукурудзу, а я читаю Достоевського. Якщо і є така «настільна книга», то це «Ідіот» і «Брати Карамазови» Достоевського, оповідання Чехова, Леоніда Андреева. Їх я теж хотів би перекласти.

– Ви, як людина, яка поєднує і видавничу, і перекладацьку діяльність, бачите ситуацію з різних боків, розкажіть, наскільки складно комунікувати, домовлятися з видавництвами?

– Взагалі, мені пощастило, бо так склалося, що мої перші публікації були в журналі «Всесвіт», і коли я вже переїхав до Києва, раптом мені зателефонували і запропонували перекладати Мішеля Уельбека. Це було одне з багатьох див у моєму житті, бо тоді я ще був узагалі невідомий, молодий – але з цього і почався мій шлях.

Я вважаю, що перекладач має сам для себе зрозуміти, з чим він хоче працювати, а тоді вже починати щось пропонувати видавцям, але без нав'язування, бо треба розуміти, що видавництво – це все ж таки бізнес. Тобто для того, щоб платили гонорар, потрібно, аби був попит на книжки, адже ми не можемо щось нав'язати читачу. Звичайно, не варто братися за те, що не цікавить, але якщо ти молодий перекладач, треба погоджуватися і потроху, крок за кроком, починати свій шлях. Так, можливо, у моїй бібліографії не було б певних позицій, певних імен, якби я перекладав тільки те, що хотів.

– Чи хотіли б ви перекласти якусь книжку з української літератури французькою?

– Якби і брався за щось подібне, то тільки в якості експерименту, бо це складно. Таким перекладачем має бути француз. А взагалі, я не бачу українського автора, який би був ринковим у Франції. Так само широко відомі французькі автори часто не цікаві українському читачеві. Є, звичайно, автори, які популярні скрізь, бо їм вдалося зловити певний стиль, універсальні теми. Такими авторами є Фредерік Бегбедер, Амелі Нотомб, Мішель Уельбек, Ерік-Емманюель Шмітт.

– Чи виникають якісь труднощі при перекладі?

– Зараз я перекладаю книжку одного з відомих французьких філософів Жоржа Батая, що називається «Історія еротизму». У ній є багато неприємних деталей, причому вона написана так, що мало не кожне слово – це якийсь термін, часто придуманий та введений самим автором. Ось цей твір я перекладаю по три сторінки і відпочиваю, а потім переходжу до п'єси Шмітта, яка «йде» по десять сторінок відразу. Тут усе залежить від «голосу» автора.

– За період своєї діяльності ви переклали багато відомих авторів. Чи завжди ви знали, що будете працювати в цій сфері, чому вирішили займатися перекладом книжок?

– Я в школі був більше схильний до точних наук, тож і переклад я сприймаю з такої точки зору: для мене він став певним розв'язанням рівнянь. Я люблю приймати виклики, боротися й перемагати. Іноді викликом є передати те, наскільки складно книжка написана в оригіналі, іноді, як-от з драматургією, починаєш займатися новим родом літератури, і це вже досить незвично і складно, бо це не просто текст, його мають говорити зі сцени, він повинен добре сприйматися глядачем. А ще ж є есеїстика, комікси, в яких свої окремі складнощі. Наприклад, при перекладі коміксу «Тентен»

у мене виникла проблема з вигуками, бо таке перекладати складно. Тож мені довелося перекласти купу класики, шукати різні форуми, групи, де такі речі збирають, а врешті-решт попросити про допомогу українського письменника Юрія Позаяка.

– Ви сприймаєте перекладацьку діяльність як виклик. Чи є це змаганням з самим собою – чи з ким іще, на вашу думку, змагається перекладач?

– Звичайно, з іншими перекладачами, а також з автором. Змагання полягає в тому, щоб автор тебе не переміг, щоб ти не загубив себе. Мистецтво перекладача – це одночасно забути себе, щоб передати текст, але при цьому зберегти власний стиль, що дуже складно. Але я ніколи не замислююся про це надто багато, бо вважаю, що стиль – це я сам.

– Перекладацька справа дещо недооцінена. Як, на вашу думку, можна привернути до неї більше уваги?

– Є перекладачі-зірки, є, скажімо, відомі письменники, які перекладають, той-таки Юрій Андрухович. Але мені здається, що останнім часом процес зрушив з місця, тобто існують різні об'єднання, асоціації, організації, які просувають це всіма можливими методами, організують зустрічі і т. д. З іншого боку, перекладачі – це люди, які постійно працюють на самоті, часто вони інтроверти. Іноді для перекладача важливіше залишити слід в історії, аніж мати славу.

– Кожна професія має якісь притаманні лише їй недоліки. Тому цікаво, що дратує саме перекладача?

– Мене дратувало, коли я не міг переконати видати якусь книжку – тепер я можу видати її сам.

Іноді дратує рівень редагування, рівень коректури – хоча, знову-таки, мені пощастило, бо маю людей, які роблять свою роботу добре.

– Наскільки можливо заробляти на житті тільки перекладом книжок?

– Неможливо. Я знаю перекладачів у Європі, які живуть тільки цим, але жодної такої людини в Україні.

– Яка ваша перекладацька мрія?

– Ідеальний світ для перекладача у моєму трактуванні: невеликий будиночок на березі моря, винний льох, який ніколи не спустошується, бібліотека, письмовий стіл, кухня (бо я дуже люблю готувати), собака та інтернет (звичайно, куди ж подітися від Нетфліксу), а також повинна бути полицка книжок, які я б хотів перекласти, не відволікаючись ні на що. Приблизно так виглядає мрія.

Розмовляла Анна ШТЕПУРА

ЛІРИКА ІВАНА БУНІНА У ПЕРЕКЛАДАХ УКРАЇНСЬКОЮ

У жовтні 2020 р. видатному письменнику, лауреату Нобелівської премії з літератури (1933) Івану Олексійовичу Буніну виповниться 150 років від дня народження.

Ольга ПУГАЧ

Більше 14 років життя і творчості Івана Буніна пов'язані з Україною, що в його молоді літа вплинуло на його формування як особистості і на його успіх як літератора. З України почався шлях Буніна у велику літературу.

Багато з творів Буніна написані в Україні, а у багатьох, зокрема і у найкращих його творах, написаних в еміграції, присутні враження від його перебування у Харкові та Полтаві, Каневі та Одесі, у степах України, на Дніпрі, у сонячному Причорномор'ї.

Цікавою і хвилюючою є лірика Івана Буніна.

Хочемо познайомити читачів газети «Культура і життя» з перекладами віршів Буніна поетами минулого, серед яких є і невідомі автори, а також з новими перекладами нашого сучасника, відомого українського поета Василя Клічака.

Микола Зеров

КАМІНЬ КААБИ

Переклад Миколи Зерова

То яспіс був. Мов цвіт весни в садах,

Дар найдорожчий райського Джінната,

Мов льодовців сліпучо-синя шата

На визублених крем'яних шпильях.

Його людині заповів аллах,

Щоб не була така слізьми багата,

І горніх янголів чота крилата

Під храмовий його поклада дах.

Полинув люд на блиск його перловий,

Та зойки рвалися, ридало слово,

Сердець зневажених скорботна дань,

І змила туга неземні поваби,

І чорний став од смутку і страждань

Ти, найясніший яспісе Кааби.

Василь Стус

ГУДЕ ПОХМУРИЙ ДЖМІЛЬ

Переклад Василя Стуса

Гуде похмурий джміль і б'ється за вікном,

в яке зоря вечірня зазирає, тривогу несучи, і соловей співає притишено, немов далекий гном.

Грім прогрімів над садом і за тим

скотився, стихшений; вже гасне і блідіє

повітря вечора, в котрім тополя мліє

і благовонить ладаном святим.

ПІВДЕННИЙ ЖАР, КОЛИ НА ЩЕБІНЬ

Переклад Василя Стуса

Південний жар, коли на щебінь приморських скель сплива вода і постає за гребнем гребінь і вал за валом опада.

І на прибої враз заблісне гряда дзеркально-золота, що ажурово з гладі висне, що набігає й поверта.

Весній, ярій, бентежний регіт, ти, сміх дзвінкий океанид, під цей вологий гуркіт-легіт, що в піні пада на граніт.

ЕГИПЕТ

Невідомий перекладач

Джерело дня і владарю богів, Амоне-Ре! Я – Сет, я бог пустині. Мій славний вороже! В моїй країні

Ти панував десятками віків.

І човен твій в високім небі плив, І фіміам тобі курились в долині, А я дививсь, я йшов – і де він нині,

Той незатертий слід твоїх трудів?

Безносий сфінкс в околиці Мемфіса,

Могутніх статуй вищерблені риси,

Дрімливий Ніл, окрадений Луксор,

Та обеліск в розпеченій блакиті, Та на плиті обвітреній, розбитій Гієрогліфів плутаний узор!

ВЕЧІР

Невідомий перекладач

Про щастя ми лиш згадуєм. Бувало...

А щастя всюди. Може быть воно Цей сад осінній, листя, що прив'яло,

Повітря це, що летиться крізь вікно.

У небі хмарка, наче покривало, Пливе. За нею стежу я давно.

Як мало бачимо, як знаєм мало, А щастя тільки знаючим дано.

Вікно відчинене. Ось пташка сіла

На підвіконня й пискнула. Від книг

Відводжу погляд. Вітер зовсім стих.

День вечоріє. Зірка заряхтіла – Гул молотарки на одній струні Щасливий, чую, бачу. Все в мені.

Переклади Василя Клічака

Василь КЛІЧАК

В ГНІЗДІ ПАНУЄ ПТАХ

В гнізді панує птах. В норі панує звір.

Як гірко було серцю молодому лишати в самоті батьківський двір, прощатися навек із рідним домом!

В норі панує звір. В гнізді панує птах.

Як б'ється серце болісно і лунко, заходячи і хрестячись щораз в житло, що винаймаю, з ветхим клунком!

25.06.1922 / 26.05.2020

САПСАН

В полях, далеко від обійстя, зимує скирга просяна.

Вовки там шлюбляться в гноістих

жмутах із шерсті і лайна. Телячі ребра край дороги

пробили сніг – і спав на них Сапсан*, стерв'ятник космоногий,

готовий вмить шугнуть від лих. Його я вбив. А це віщує

біді. І сталося таке – до мене ходить гість. Я чую

крізь саяво світле й мерехке ходу і хруск. Його не видів.

І сон пішов від мене пріч. На третю ніч в поля подибав.

Яка була печальна ніч! Слід пазуристий в сніг глибокий

повів із току в степ глухий. На небі млистім і високім

плив серпик місяця блідий. За валом, де принада в ямі,

маячив сірий чернолоз. І далина понад полями

вряжала таїною поз. Напружилась душа естета

від сивих маревних видінь. Я зупинився – силуетом

позаду мене впала тінь. В небесній сірій каламуті

лик місяця все виринав і срібним блискотінням ртуті

слюду по насту озоряв. І хто він? Хто? Цей опівнічний

незримий гість? Звідкіль крізь сон

приходить він до мене звично через намети під балкон?

Чи він довідався, що сумую, що сам один? Що у вікні

лиш сніг і небо, й ніч німують, і геть незатишно мені.

І, вочевидь, сьогодні чув він, як я покинув кабінет,

і на ходу поправив чуба. Мигтів у сутінках паркет.

У вікнах небеса синіли. І чітко в сині цій постав

ялини конус задубілий, і гострий Сіріус блищав.

І місяць був тепер в зеніті. На небі плив густий туман...

Чекав його. Йшов до рокити по насту снігових полян.

Якщо би ворог з пут принади вдавався до утечі спроб,

я би з гвинтівки без пощади пробив його широкий лоб.

А він не йшов. Ховався місяць. Світився місяць крізь туман.

Здалось мені, в імлі сріблестій розсівся на снігу Сапсан.

Морозу іній, як алмази, ряхтів на ньому, він дрімав,

круглястоокий, сивомазий, і в крила голову втискав.

Він був страшний, незрозумілий,

і таємничий, як цей плин імлі туманної і білих довкола снігових лавин.

Немовби воплочена сила тієї Волі, що в цей час

у страсі міцно нас скріпила й зробила ворогами нас.

9.01.1905 / 31.05.2020

* Сапсан – хижий птах із сімейства соколиних. Відзначається

неймовірною швидкістю – під час здійснення піке вона може

досягати трьох сотень кілометрів на годину (Прим. перекладача).

Зі щоденників Івана Буніна

30 квітня 1897 р., Полтава:

«З Полтави кіньми в Шишаки. Вівчарні Кочубея. Жито гойдається, яструби, спека. Яновщина, корчма. Шишаки... Миргород. Там ночував».

Один із кращих віршів І. Буніна «Сапсан», можливо, народився під впливом

вражень поета від його подорожей степами України. І чи були в його житті інші стери? (Прим. Ольги Пугач)

Ольги Пугач)

Ольги Пугач)

Ольги Пугач)

ГУСТИЙ ЯЛИНИК ПАХНЕ КРАЙ ДОРОГИ

Густий ялиник пахне край дороги.

І сплеться на нього білий пух. Ступав тут олень, дужий, тонконогий.

Від рогів на гілках зчинявся шурх.

Ось його слід. Тут натоптав стежинок.

Згинав ялинку, білим зубом шкріб.

Насипалося остюків, хвоїнок, як шию він чесав й ногою гріб.

І знову слід, розмірений, нечестий.

І враз – стрибок! Й далеко у лугах

собачі гони у снігах пухнастих згубилися, немов раптовий

страх. О, як він легко оминав долину!

Подивувавши зледенілий став. У стрімкості завзятій і звіриний

красу тоді від смерті рятував!

1905 / 04.06.2020

ЗВАБА

В полудень хисткими звивами стовбуром Древа

тягнеться, прищур утупивши свій,

жалом тремтливим шука засоромлену Єву

Спокусливий Змії. В захваті погляди всі

від вродливої Єви. Кругле стегно її гривою

Лев попестів. І у короні Павлин оглушив

заборонене Древо Суттю блаженного стиду

незваблених дів. 1952 / 03.06. 2020

1952 / 03.06. 2020

Р. S. За давніми переказами, до зваблення Єви були причетні Лев і Павлин (прим. І. О. Буніна).

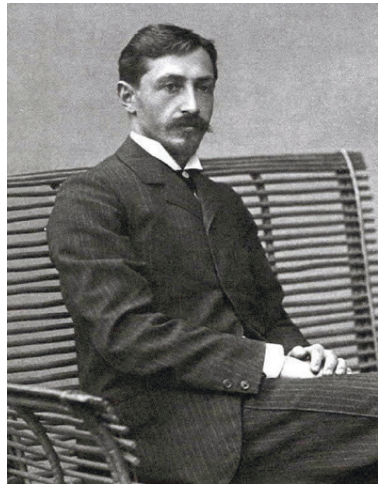
МІНЬЙОНА

У горах, де вершини білі стримлять, в туманах посинілі,

чвалала на спині осла із хмизом в'язка почорніла,

а я, в лахмітті, поруч йшла. Позаду раптом крик – і бачу:

несеться з гулом нетерплячим із вантажем тяжким дормез**.

Іван Бунін

І цих планет музичний колорит.
І цих рядків розмірені хорали.
Все ритм і плин. І без мети
стремління!

Страшна та мить, коли воно
вже тлінне.

09.08.1912 / 27.05.2020

**ПРОКИНУСЯ – ЗА
ВІКНАМИ, В САДУ**

Прокинуся – за вікнами, в саду
все той же сніг панує невідступно.
А в залі сутінь. Слухаю і жду:
і знову таємничий і підступний
ледь чутний тріск... То миша чи по-
міст?

Напружуюсь, чи знов нежданий
гість біля дверей сховався непомітно
в порт'єрі нерухомий ще завидна?
Та він мовчить. Завмер. І тіль гар-
дин просвічується в місячному блиску.
І мерехтять іскринками льодин
під вимкненою люстрою підвіски.

1906 / 05.06.2020

КНЯЗЬ ВСЕСЛАВ

Князь Всеслав закований в кай-
дани

За велінням братньої руки.
Випав отакий замість пошани
жероб у жорстокості людській.
Із Русі прийшла неждана вістка.
Із темниці в Київ привела.
Та невчасно сів на княже місце:
Тільки списом зачепив Стола.
Що ж тепер, дорогами глухими,
де розбій, у Полоцьк він утік.
Що ж тепер, віддалений, у схи-
мі,
Сам себе на спомини прирік.

Тільки твій ранковий дзвін, Со-
фіє,
Тільки голос Києва! -- І знов
довга ніч у Полоцьку... Чужії
контури тутешніх забудов.
Довго до світання, -- ледь сірі-
ють тут віконця в інеї... І от
чує князь: вже перші дзвони
мліють

в осяганні янгольських висот!
В Полоцьку вони, непоясними.
Він у мрях й звуках водночас.
Що літа вигнання! Все незримо
Серцем пам'ятає повсякчас.

24.1.1916 / 07.06.2020

**РАПТОВА ЗУСТРІЧ, ЯК
МИНАТИ РІГ**

Раптова зустріч, як минати ріг.
Я швидко йшов -- мов спалах
блискавиці
Вмить розітнув на обрії поріг
Крізь чорні вії, вії променисті.
На ній був кресп, -- легкий про-
зорий газ,
Весняний вітер ним грайливо
бавивсь.

Та на обличчі, в погляді в той час
Вловив лише мені знайому жва-
вість.
І лагідним кивком мене вона
Немовби повернула у минуле.
За рогом зникла... І була весна...
Вона мене простила -- і забула.

1905 / 08.06.2020

**ФІЛОСОФСЬКО-ЛІРИЧНИЙ «ТУМАН»
ОЛЕКСАНДРА СОПРОНЮКА**

**Щойно побачила світ
друга книжка цікавого,
талановитого поета, есеїста,
публіциста, багаторічного
редактора газети «Слово»
Олександра Сопронюка.**

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Це – досить колорит-
на постать сучас-
ного українського
літературного про-
цесу, він є членом
Асоціації українських письмен-
ників та Фонду вільних журналі-
стів імені В'ячеслава Чорновола. З
легкої і фахової руки Олександра
Сопронюка на шпальтах газети
«Слово» з початку дев'яностих
почали з'являтися після довгої
мовчазної перерви дисиденти ра-
дянської пори – Юрій Бадзьо, Ми-
хайлина Коцюбинська, Микола
Рябчук, Ірина Калинець, Євген
Сверстюк, Іван Дзюба, Василь Ру-
бан, Микола Самійленко, Борис
Ковгар... Ідуть до життя літера-
турні твори і публіцистика моло-

дих українських письменників,
позначені виразно антиколоні-
альним, антимосковським пафо-
сом і новою літературною есте-
тикою – проза та есеїстика Євгена
Пашковського («Осінь для анге-
ла», «Література як злочин», «Дві
війни і один добробут», «Вже ско-
ро в атаку!»), Олеся Ульяненка
 («Наказ», «Сталінка»), публіци-
стика Анатолія Щербатюка («Му-
тація моралі», «Феномен при-
йдешнього», «Загони санації»),
політична публіцистика та філо-
софські есеї Василя Рубана («Убий
Шамбару», «Ново-неукраїнці»),
есеї В'ячеслава Медвідя («Ероген-
ні зони українського елітаризму»,
«Свобода невдоволення», «Аки
обри»), Ігоря Бондаря-Терещенка
 («Бидло», «Спокута»), Світлани
Короненко («Білий Бог», «Мов-
чу»), поезії Володимира Цибулька
 («Майн кайф» «Нетленка»), тво-
ри Сергія Лавренюка, Ярослава
Ороса, Євгена Пащенко, Михай-
ла Григоріва, Станіслава Вишен-
ського, Василя Івашка, Миколи
Соченка, Володимира Даниленка,
Тараса Кінька, Михайла Бриниха,
Валерія Іллі... З-під талановито-
го пера Сопронюка виходять лі-
тературні портрети українських
мистців – Володимира Затули-
вітра, Юрія Гудзя, Ніли Зборов-
ської, Івана Царинного, Віктора
Шакули, Івана Козаченка, Андрія
Донченка, Петра Галича, Вікторії
Стах, Оксани Батюк, Миросла-
ви Крат, Наталі Клименко, Петра
Мідянки, Василя Портяка, Вади-
ма Бородіна, Ігоря Стратія, Олек-
сандра Кривенка, Олеся Ульянен-
ка тощо.

Ідеалістів-романтиків нині,
на превеликий жаль, і вдень зі
свічкою не найдеш... Сопронюк

же іще якимось Божим дивом
зберігає етичні межі, що їх уже
інші давно акробатично перес-
кочили, як вогонь на Купала, і
поринули в оману самих себе,
відчули себе господарями цьо-
го життя, яким усе можна. Нині
Олександр Сопронюк – маркер
духовно-душевного стану на-
шого такого несправедливого
суспільства, подобається це чи
ні нашому «ясновельможному
панству», що при грошах і вла-
ді.

Дисконфортного для соціуму
(та, власне, і для самого себе),
«вічно молодого і майже завж-
ди напідпитку» журналіста-по-
ета Сашка називають самотнім
вовком. Він такий, яким чсно
себе описує рваним ритмом
хоря у своїй щойно надруко-
ваній, іще «теплій» книжці під
знаковою назвою «Туман»:

Темний. Злий. Накручений.
Німотний.

Світлий. Ніжний. Лагідний.
Статечний.

Зачумарений. Гидкий. Бридо-
тний.

Твій. Ручний. Впокорений.
Безпечний.

«Туман» Сопронюка-по-
ета – це книжка про Батьківщи-
ну і Кохання як дві з багатьох
іпостасей любові, бо кожен
справжній Поет із любов'ю
пише на три основні теми – Ко-
хання, Природа-Космос, Бать-
ківщина. Олександрові пощас-
тило з Музою (Анною), яка і
надихнула його на цю книжку
про Любов... до Музи й Батьків-
щини.

Ілюстрована книжка «Туман»
одним із кращих наших худож-
ників – Володимиром Гарбузом.

**«ТАНГО НЕ ДЛЯ НАС» – НОВА ЗБІРКА
ПОЕЗІЙ ТЕТЯНИ ЧЕРЕП-ПЕРОГАНИЧ**

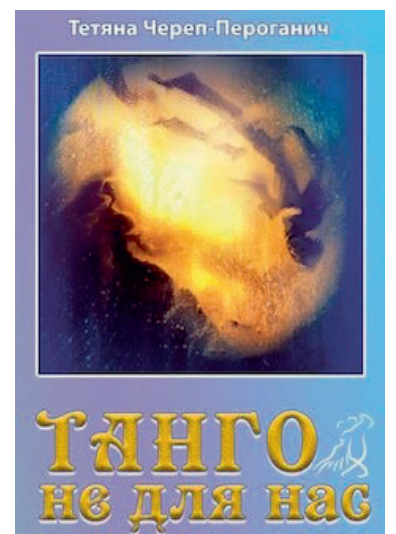
**У видавництві «Час змін
Інформ» побачила світ
вже одинадцята книжка
письменниці, журналістки,
громадської діячки Тетяни
Череп-Пероганич.**

Д о збірки увійшли по-
езії, що існують поза
часом і за жодних об-
ставин не втраять
своєї актуальності.
Лірика від серця до серця – про при-
йняття та неприйняття самої лю-
дини, її почуттів та цінностей, про
справжність та гру, про чіткий роз-
поділ ролей і про буйну стихію, що
рветься назовні з душі справжньої
Особистості – залюбленої, страж-
денної, жагучої і завжди творчої.

«Це вітраж досвідів і емоцій, про-
мінний світ, у якому хочеться роз-
дивитися кожному поетичну деталь»,
– так коротко охарактеризувала

книжкову новинку письменниці,
кандидатка філологічних наук Івана
Стеф'юк. А редакторка збірки
Олександра Малаш констатує, що
більшість поезій Тетяни Череп-Пе-
роганич – про вічні цінності. Бо у
кожному творі з'являються Вона і
Він у найрізноманітніших іпоста-
сах – закохані, збайдужілі, сповнені
ніжності, розчарувань, жаги, спога-
дів. Вони поповнюватимуть читаць-
ку галерею любовних історій нови-
ми сюжетами, що не забуваються.

Ще одна київська поетеса Інна Ко-
вальчук у рецензії на книжку «Тан-
го не для нас» зауважила, що ліри-
ку Тетяни Череп-Пероганич можна
сміливо назвати поетичним роман-
тизмом. Її вірші здебільшого мають
елегічну тональність, тому їх мож-
на віднести до так званої «філософії
серця», до кордоцентричної духо-
вної традиції, яка зазвичай налашто-
вує на мінорний лад.

Проілюструвала поетичну збірку
юна художниця Марія Овсяникова.
Книжка вже пішла до свого читача.
Сама ж авторка говорить: «Поезії з
цієї книжки – найособливіші й най-
значиміші для мене. Чому? Читайте
між рядками і все зрозумієте».

Я ледь відскочила. Одначе,
він прошмигнув і хутко щез.
У сивім хутрі. Ясноокий.
У всій поставі царський спокій.
Такий мандрівець. Він мене,
убогої, хіба достойний?
Чомусь лице його сумне.
В халупі ніч мине безсонна...
Він прирівняє до Мадонни
мені і в мене у ту мить,
назвавши іменем Мін'йона,
він закохає цілий світ.

12.02.1916 / 30.05.2020

** Дормез – старовинна вели-
ка дорожня карета з місцями,
обладнаними для сну в дорозі
(прим. перекл.).

МОГИЛА У СКЕЛІ

Було то в полудень, у Нубії, на
Нілі.
Пробили вхід, зажеврели вогні
–
і доли край порогу у тіні,
на синьому й тонкому шарі
пилу
знайшли чіткий, живий ще слід
ступні.
Я, мандрівник, те бачив. Я в мо-
гилі
вдихав тепло камінних брил.
Вони
п'ять тисяч літ цей сховок хоро-
нили.
Був певний день, короткий пев-
ний час.
Прощальна мить, коли в остан-
ній раз
зітхнув тут той, хто теплою сто-
пою
в атласний прах втиснув вузь-
кий свій слід.
Та мить воскресла. На п'ять ти-
сяч літ
помножила життя, дароване
судьбою.

06.08.1909 / 28.05.2020

РИТМ

Дванадцять раз шипів і бив го-
динник
в сусідній залі, темній і пустій.
До невідомості, що плине в су-
покій,
розбіглись миті в череді не-
впинній.
На мить коротку плин свій зу-
пинили
і знов узір чеканять золотий.
Спрямовують в глибини погляд
мій,
завороживши ритмікою сили.
Розплющив очі: світ такий
яскравий!
І чую серця рівномірний ритм.

МУЗИЧНІ НОВИНИ ЗІ ЛЬВОВА

В останні дні травня львівський композитор Микола Хшановський презентував свій другий альбом електронної музики. MusicDyer (творчий псевдонім Миколи) завжди шукає нові форми мистецької реалізації, тому цього разу – жодного техно і хаусу: композитор демонструє зацікавлення естетикою Lo-Fi.

Ольга МАКСИМ'ЯК

Альбом «One Day of Lo-Fi» – це поєднання традицій chill out та hip-hop музики, приправленої lo-fi фільтрами, вкрапленнями діалогів із культових кінострічок та характерним шумом старих магнітофонних плівок.

«Почалася ця історія ще на початку березня, коли один із моїх постійних замовників попросив мене написати два короткі демо треки в стилі онлайн-трансляцій таких відомих ютуб-каналів, як ChilledCow, Steezyasf*ck чи Chillhop Music. Коли треки були готові, мені відповіли, що їм вони не підходять. Коли я попросив пояснити чому, відповідь виявилася настільки недолугою та абсурдною, що зараз лишається тільки посміятися. Звичайно ж, тоді я кілька днів ходив обурений, але треки, звісно, не видалив. Більше того, пізніше я їх допрацював і поставив собі за мету написати цілий альбом з подібною музикою, а трансляції тих каналів слухаю й досі. Тим паче, коли ввели карантин, і в нас усіх з'явилося багато вільного часу, зокрема для теплих спогадів про минуле, lo-fi видався мені дуже актуальним стилем. Адже його суть полягає у ностальгії, у наслідуванні звучання старих вінілів, а також касетних плеєрів, котрі часто «зажовували» плівку і взагалі досить кепсько відтво-

Гурт «МЕРІ»

MusicDyer

рювали низькі та високі частоти. Але все ж щось дуже душевне і тепле було в тому звучанні», – розповів MusicDyer.

А Віктор Винник і гурт «МЕРІ» записали кавер на популярний шлягер 1920-х років – пісню «Бувай ми здорова». На думку музикантів, пісня вдалася, а тому вирішили зняти на неї кліп.

До співпраці запросили давнього друга і відеографа «МЕРІ», режисера Олега Бачинського. Аби передати настрій і атмосферу Львова міжвоєнного періоду, учасники гурту пере-

втілились у знаменитих львівських батярів.

«Задум кліпу дуже простий і полягає в емоційних образах, які підкреслюють зміст пісні. Усе це вкупі з галицькою «гварою», діалектом тих часів, створює особливий настрій і неповторний романтичний шарм старого Львова», – кажуть музиканти.

До слова, ідею записати пісню підкинула радіостанція «Люкс FM Львів», яка започаткувала проект переспівів давніх галицьких пісень на новий лад.

«Такі проекти потрібні ще й для того, аби донести новим поколінням пісенно-історичну спадщину і тим самим продовжити життя цим унікальним творам. Адже незважаючи на те, що ці пісні – з категорії «ретро», вони дуже сучасні й не застогнують на забуття», – наголошує фронтмен гурту Віктор Винник.

Презентацію кліпу було заплановано до дня міста Львова, але карантин вніс свої корективи. Пісня і відео стануть першими творами майбутнього альбому Віктора Винника і МЕРІ, над яким команда нині активно працює. Відео можна переглянути в Youtube.

МУЗИЧНИЙ ГУМОР ВІД ПЕТРА АНДРІЙЧУКА

Телефонний дзвінок у філармонію:
– Скажіть, а чи можу я зіграти концерт за тисячу доларів?
– Будь ласка! Грайте!

Один із ансамблю вуличних музик, зачувши церковний дзвін, припиняє грати і знімає капелюха.
– Ти що? – запитують колеги.
– Та... Тещу хоронять...

Суд розглядає справу журналіста, звинуваченого у вбивстві співачки.
– Але, пане суддя, я змушений був це зробити, – заявив підсудний на свій за-

хист. – Вона вимагала, щоб я написав про неї в одному з моїх репортажів. А як ви знаєте, я веду рубрику некрологів.

Тільки-но душка-тенор зайшов після концерту у гримерну, директор крізь прочинені двері йому сповістив:

– До вас рвуться шанувальниці за автографом.

– Добре, – гордовито відповів той.
– Та позаяк тут надто тісно, нехай заходять групами не більше десяти осіб.

– О! Це нескладно зробити, – лукаво посміхнувся директор, – бо їх тільки дві.

Філармонія запровадила експеримент: дружини зі своїми чоловіками-бізнесменами можуть відвідувати кон-

церти безкоштовно.

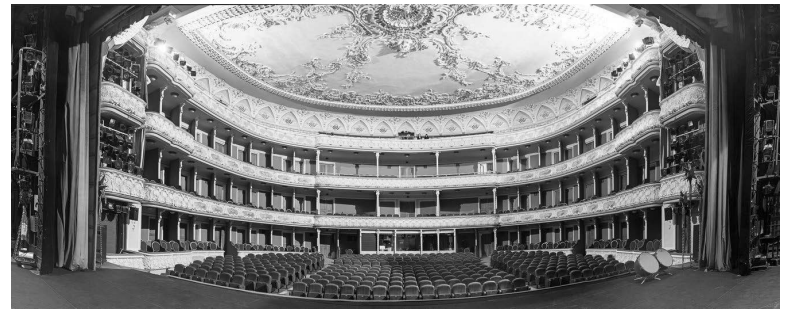
Через якийсь час адміністрація розіслала усім дружинам листи з проханням повідомити, чи припало їм до душі таке нововведення. Дев'яносто відсотків опитаних надіслали відповіді-здивування: «Яке нововведення?».

Зустрілися дві примадонни:
– Давненько тебе не бачила. Де ти була?

– Гастролювала у Франції.
– Вічно настроїв зіпсуєш!

З розмови сусідів:
– Скажіть, а ваша донечка, коли виходить кожного ранку на балкон і співає, то це талант – чи вона комусь мстить?

ТЕАТР НЕ СПИНИТИ!

У рік свого 100-літнього ювілею Національний театр імені Івана Франка (<http://ft.org.ua>) готує гучні прем'єри, дотримуючись правил перебування на карантині.

Дмитро БОГОМАЗОВ

Цьогоріч, у 2020-му, театр Франка мав би урочисто святкувати своє 100-річчя. Проте плани змінив коронавірус. «Ювіляр», як і всі театральні колективи країни, опинився на карантині. Театр Франка розпочав активну роботу в онлайн-просторі, а деякі нові вистави переніс на посткарантинний період. Тепер, із послабленням карантину (згідно з рішеннями уряду), перший драматичний театр країни, дотримуючись відповідних санітарних норм, поновив репетиційний процес деяких прем'єрних проєктів.

Насамперед це вистава «Украдене Щастя» на основі драми Івана Франка – патрона Національного театру. Постановник вистави – головний режисер театру Дмитро Богомазов. Для Театру і для самого режисера це знакова українська п'єса. На сцені франківців у ній в різні епохи грали великі актори – Богдан Ступка, Амвросій Бучма, Наталія Ужвій, Ольга Кусенко, Дмитро Мілютенко. Раніше Дмитро Богомазов звертався до цієї класичної п'єси Івана Франка на сцені Одеського українського театру імені В. Василька (вистава «Щастя поруч»). Теперішня постановка Богомазова – абсолютно

нова сценічна версія української класики. Разом із художником Олександром Другановим і акторами-франківцями Богомазов творить українську історію нібито у просторі античної трагедії, де вирішальне значення мають Фатум і Спокута людиною свого гріха. У виставі задіяні Тетяна Міхіна, Олександр Печериця, Олександр Ярема, Дмитро Рибалевський, Богдан Бенюк, Іван Шаран та ін.

Ще одна прем'єра, робота над якою триває вже на Камерній сцені театру – «КРУМ» у постановці молодого режисера Давида Петросяна. Це перше прочитання знакової п'єси ізраїльського драматурга Хануха Левіна на українській сцені. П'єса передбачає варіацію на тему міфа про блудного сина. У головній ролі – Остап Ступка, його партнери у виставі – Поліна Лазова, Людмила Смородіна, Олексій Петухов, Олена Хохлаткіна, Наталія Корпан. Художник проєкту – Андрій Александрович-Дочевський.

Актори-франківці шалено скучили за рідним театром. Для кожного з них поновлення репетиційного процесу – це ще й певне зняття психологічної напруги, викликаної тривалим карантинном. На думку художнього керівника театру Михайла Захаревича, теперішня ситуація (пандемія, карантин) стала для багатьох людей Театру випробуванням на міцність, стійкість. Усі проєкти, які заявлено у ювілейному сезоні, театр має намір реалізувати, усвідомлюючи свій почесний статус Першої драматичної сцени України.

ДЛЯ СЕБЕ І СВОЇХ РІДНИХ

Здійсніть передплату газети «Незборима нація». Її редактор Роман Коваль – дослідник Визвольної боротьби українців за свою державу у XX столітті. Відтак ця газета – про долі Українських січових стрільців, вояків Галицької армії, Армії УНР, повстанських отаманів та їхніх козаків, Карпатську Січ, ОУН, УПА, а також про коззарів, українських письменників, нові книжки про Визвольну боротьбу, які видає Історичний клуб «Холодний Яр».

Газета виходить 1 раз на місяць. Передплатний індекс 33545.

Ціна на друге півріччя 2020 р. – 44.56 грн.

Передплачує «Незбориму націю» і для своїх друзів та рідних – допоможі їм пізнати історію боротьби українців за свою свободу.

Газета «Незборима нація» в Інтернеті

<http://nezboryma-naciya.org.ua/>

www.facebook.com/NezborymaN

УКРАЇНЬКА ДЕРЖАВА ПОНАД УСЕ!

НЕЗБОРИМА НАЦІЯ

Видання Історичного клубу «Холодний Яр» Передплатний індекс 33545

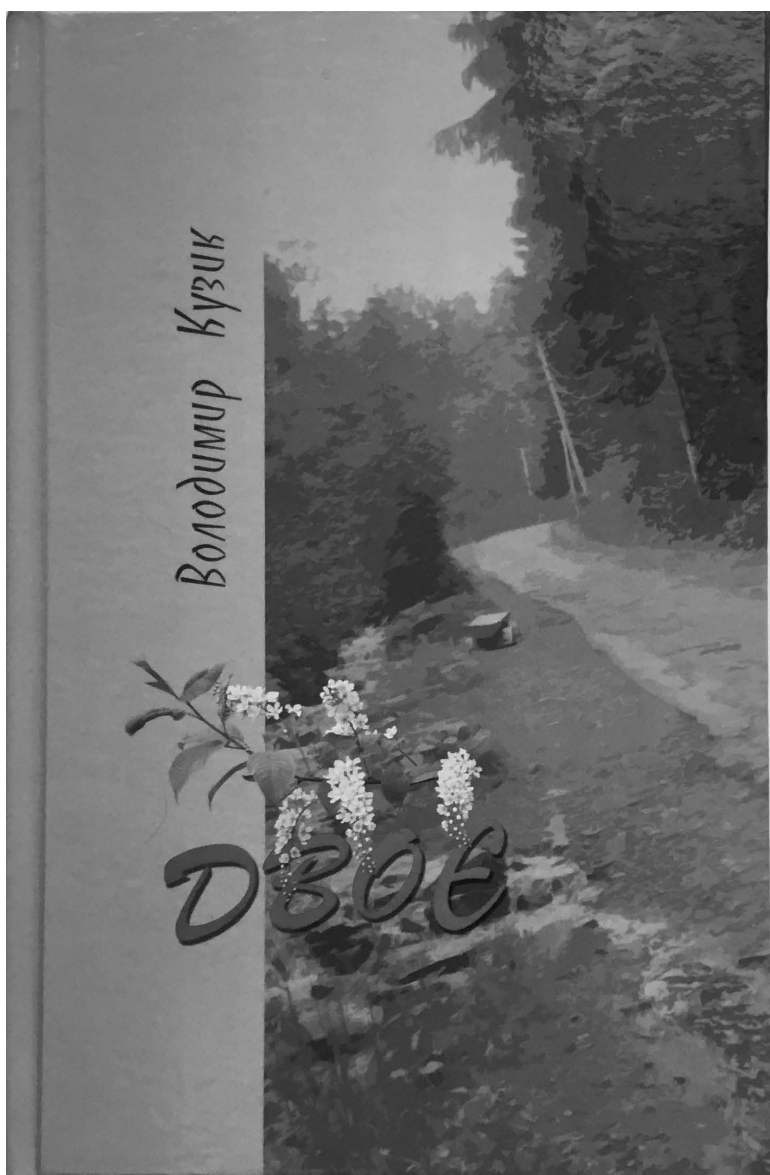
ГАЗЕТА ДЛЯ ТИХ, ХТО ХОЧЕ ЗНАТИ ІСТОРІЮ БОРОТЬБИ ЗА СВОБОДУ УКРАЇНИ

«БОГ НЕПАРНОМУ РАДИЙ РАХУНКУ»

Текст книжки лауреата міжнародної літературної премії імені Ірини Вільде 2019 року Володимира Кузика «Двоє: новели» (Львів: Каменяр, 2019) спонукає до повільного, вдумливого читання, щоб осмислити сутність єдності (двоє), місце людини у природі, глибинність її думок, почуття любові.

Така загадкова назва книжки... Що автор приховав за цією назвою? «Бог непарному радий рахунку» (Вергілій, «Буколіки», VIII, 75). Живемо в епоху комп'ютеризації усього нашого буття. Програмування – це оптична ілюзія руху (1 – є сигнал, 0 – відсутній), але тут мусить бути присутня форма, в якій цей рух здійснюється – комп'ютер підключений до живлення, щоб реалізувати рух 1 і 0. В офтальмології – бачу, не бачу, проте мусить бути форма цього руху – людина, створена Творцем...

Пригадалася думка: «По світло йду до темного покою» (Андрій Содомора, «Фортеп'ян»), бо фортеп'ян – Форма, що об'єднує світло і темряву, сльозу і усміх, журбу і радість... Форма – об'єднує, творить цілісність і допомагає людині позбутися стереотипів. Читаю новелу «Черемха поміж смерек» – гори в автора повногруді (двоє): «Гори, повногруді, утаємничені загадковістю кожнісінької смеречини, ялинки, травинки, веселенького потічка, вдоволено сприймали жагу розкішного вранішнього сонця» (с. 7). Природа і людина – цілісність. Утім чи так воно є? Можливо, тут присутня, діє інша, невидима для людського ока сила, енергія? Форма, яка об'єднує, – Бог, Творець усього сущого. Сенс буття людини – плекання свого інтелекту, духовності у процесі осягнення форми, життя з Богом. Співпраця з Божими намірами – найвище щастя. Але не завжди вміємо їх відчитати. Видається, що на якомусь етапі нашого поступу відбувся збій. Андрій Содомора виснував вельми цікаву думку: «Навіки втрачена благословенна днина, / коли в роздвоєнні ще не була людина!» Був же такий момент у житті людства! Коли? Можливо, тоді, коли людина, не відаючи, що таке місто та його вигоди, по-справжньому ще була дітям природи. Це була природна єдність, освячена Божою ласкою і премудрістю: «О глибино багатства, і премудрости, і знання Божого!» (Послання ап. Павла до Римлян 11:33а). Єдність нам потрібна всюди й у всьому! Працюймо... Дослухаймося до слова. Добротна книжка в руках – то наче притишена молитовна розмова з Богом. Та-

ким уже є слово, що промовляє зі сторінок не раз перечитованої книжки. Життя ж людини, можливо, продовжується в інших часових і просторових вимірах уже без книжки, але з тим, що набула людина в земному житті (Екклесіяст 12:7).

Любов (кохання) приходить несподівано, і неможливо пізнати її (його) потаємну сутність: «Кохання – це все! І це все, що ми знаємо про нього» (Емілі Дікінсон). У світі так мало тепла, любові, кохання. Жоден мислитель, жодна наука не в змозі осмислити вічні істини кохання (любові): «Докази існування Бога такі самі, як і докази любові. Вони не переконливі, однак вони є найважливішими доказами нашого життя» (Манфред Лютц, «Блеф! Фальсифікація світу»). Щаслива людина, коли зустрічає оте єдине дароване Богом кохання, бо любов (кохання) першою і останньою не буває – вона єдина і вічна. Зацитую фрагмент тексту, щоб спонукати читача обійняти думками незвідану глибину порухів душі і серця: «Чого не сподівалася, того не сподівалася... ми ж ходили одними коридорами... наш факультет поверхом вище...»

– Може я вас поцілую?..

Мудра і цільна у своєму виношеному пориві, була свідомо усієї повноти ілюзорності того, що чинить, на що готова пуститися. Нічого або все, – свідомо була свого кроку, та ще більше – стримана, самовладна...

Годі сказати, що витворило в ті хвилини серце... Тіло пройняла кволість опісля блискавки – її пекучого поцілунку та мовленого нею.

– Мушу йти, мушу...

– Люблю... – і зникла у тиші, у п'яті ночі так нежданно, як і з'явилася...

Першого вересня між учителів Лариси Іванівни не було» (с. 18–20).

Любов – це є справжнє, але форма (Бог), яка б мусила їх об'єднати, не була на їхній стороні. Серцю не накажеш, але нехай наші вчинки керуються думкою серця. Оберігаймо своє серце («серце» у біблійній мові часто – «розум») від лихих і немірних тілесних думок, «Бо де скарб твій, – там буде і серце твоє!» (Євангеліє від Матвія 6:21). Така правда життя...

Ця новела потаємних, незбагнених стосунків, якою починається книжка, спонукала мене заглибитися у внутрішній духовний світ героїв, щоб пізнати задум автора, а про недоспану ніч промовчу...

Новела «Книжкар» – єдність дітей із природою, книжкою – природою і діти, книжка і діти й невидима тонка енергія (Форма), яка їх єднає: «Ся запашна травця милосердно воліла спеленати дитвору і передати снаги від землі малечі, яка в своїй безпосередності не помічала отої снаги, але ж таки відчувала її» (с. 21) і «Книжка... пахла! Ай, то певне, був її дух» (с. 23). Діти (дорослі

також), які не читають, не здатні думати, творчо мислити і перетворюються на рабів чужих думок. Академік Олег Кришталь стверджує: «Без повної піраміди знань, експертизи знань – нема повноцінного життя нації». Він також нагадує: мозок формує для нас навколишній світ, й не можна цей світ будувати на плинності телевізійних екранів та комп'ютерних моніторів, де все – поза простором духу. Читання наповнює людину сенсом, змушує її думати задля саморозуміння, задля осягнення глибин прочитаного, а «Людина, що не підпускає до себе книжки, – страшна. Усі її природні здібності спрямовані на вивіщення повсякденного примітивізму» (Богдан Смоляк).

«Придибачка» (звичка) – жили люди працею і піснею, у любові й праці ростили дітей, бо ж народжуємося для праці, щоб радіти ділами своїми. Отак жив Михайло з Парасею і з піснею закінчив свій земний шлях: «... пісня кудись зникла, чи то на доли, на гори, до лісу понесла її душа Михайла, бо тіло його непорушно лежало, і лиш цокання старенького годинника із тягарцем на ланцюжку відраховувало миттєвості буття...» (с. 34–35). Чому так голосно цокає годинник? «Всю мить, як дід помер, / Почув, / Як голосно іде годинник» (Михайло Саченко).

«Гороплян» (вертоліт) – читаймо спогади про пережите: «Це от зараз тримався старенького будзика, ніяк не годен позбутися його, бо він, наче отої колишній, провисав тягарцем спогадів у давнє минуле...» (с. 36). «Бо речі – це не лише фізичні тіла, яких можемо торкнутися, це геть усе на світі: наші дії, наші помисли, наші почуття – то «речі», то реальність: res – річ; realis – речовий, реальний» (Андрій Содомора, «Усміх речей»). Ці речі мають душу, повертають нас у минуле, у дитинство, у світ, якому немає вороття, бо «Дитинність твого ества тримає тебе на плаву у свого Часу» (Мирослав Лазарук, «Ріка»).

«Двоє» – війна: «За себе мало що говорив, хіба знали, що жінка в нього найкраща від усіх. Ірина» (с. 47). Я «Отої лихої години зауважив її стриману, мужню красу. Не лементувала, ні. У очах біль кипів і світилося щось, щось таке, ні, не озлобленість звичайна їдка жіноча і не жорстокість» (с. 51). Дружина замінила чоловіка... вони двоє поєднані Формою, невидимою енергією Творця, яка не щезає, не розчиняється у Всесвіті...

«Нуська, або Короткий шлях до порога» – нема в мене бажання детально аналізувати текст цієї новели. Є потреба прочитати її самотужки, щоб не закам'янили наші серця. Тягар

можна нести і знести, а втрату... Порушилась повнота, цілісність – він-вона... Не кожному дано побороти самотину, змиритися з нею: «Зосталася сама із собою, й пустку прийняла у пару» (с. 111). Життя прекрасне, але й жорстоке і підступне водночас: «Згасав світ у пишній барві, заливаючи усе для неї непереборною сірою пеленою» (с. 118) і на завершення оповіді: «На дзвіниці глухо бамкнуло» (с. 126).

Інші новели: «Припливи – відпливи», «Колібри», «Просто Микола», «Музика гір», «Сон», «Славко», «Знак», «У надвечір'ї» написані гарно, слова виграють високою струною скрипки, і читач бажає обійняти і поцілувати текст так, як «вицілював смичок струни» (с. 80). Автор щемливо оповідає про чарівний і ніжний світ єдності людини з природою, і це подразає наше смакові рецептори, як запах свіжоспеченого селянського хліба. Саме так, але я не знайшов у цих новелах незвичайних подій, які б торкнулися глибин мого серця.

Автор книжки наснажував творчістю Василя Стефаника, Марка Черемшини та інших наших попередників, вибудовував своє, особисте письмо – письмо Володимира Кузика. Це опоетизована проза для вибагливого читача, який уміє чути слово. Я гадаю, що кожен вдумливий читач причаститься до прекрасного, перечитуючи сторінку за сторінкою, бо українська мова – це мова любові, мова інтелектуалів, які сповідують кордоцентризм.

Ми живемо у хаосі одиниць і нулів, забуваючи про свою ідентичність, а денаціоналізоване населення вважає, що держава – це організм для споживання, і забуває про те, що народ мусить будувати Україну своїми руками. Сучасна молодь схильна до читання строгих, спрощених текстів, бо в інформаційному переситі (людство одержує 5 ексабайтів, тобто 5-1018 інформації на день) не знаходить часу для читання високої прози, що вимагає надзусиль душі й серця. Хоча міняється все – а високе зостається навіки... Тож хай добротно слово автора освячує дорогу правди до читача. Бо ж українське слово має властивість створювати атмосферу емпатії – розуміння відносин, почуттів, психічних станів іншої людини у формі співпереживання, прийняття іншого таким, яким він є. За допомогою української мови (до-мови-тися) люди здатні порозумітися, полюбити один одного, бо ж краси, руху до єдності забагато не буває... Двоє... Високе зостається навіки...

ЗВИТЯГА І СЛАВА УКРАЇНСЬКИХ ГЕТЬМАНІВ У ГРАФІЦІ ЄВГЕНА УДІНА

**У виставковій залі
Збаразького замку віднедавна
експонується виставка графіки
заслуженого художника
України Євгена Удіна.**

Тернопільська земля небезпідставно пишеться заслугами Євгена Тимофійовича Удіна – самобутнього митця, який першим на Тернопіллі удостоївся звання заслуженого художника України. З його іменем нерозривно пов'язане створення і становлення обласних організацій НСХУ та НСЖУ на Тернопільщині. Уже понад півстоліття митець бере активну участь в їхній діяльності.

Євген Удін працює у техніці друкованої графіки: станкової, книжкової, газетно-журнальної, плакатної, екслібриса. Він – учасник обласних, всеукраїнських виставок у Чернівцях, Львові, Києві, а також у Монреалі (Канада), Осаці (Японія), Сучаві (Румунія), Слівені (Болгарія), Банській Бистриці (Словаччина), Жешуві (Польща), Москві, Омську, Владивостоці (РФ).

Народився Євген Удін 11 квітня 1937 року на Донеччині у сім'ї службовця. У родині, крім Євгена, був ще молодший син Юрій, теж у майбутньому художник. Мати, Олександра Тихонова, була доброю і сердечною жінкою, яка до безтями любила своїх дітей. Саме вона розвинула художній хист у малого Євгенка, усіяло підтримуючи зацікавлення сина малюванням. На кожен день народження хлопчик отримував то коробку олівців, то пензлики, то фарби.

У 1944 році батька направили на службу у Волноваху, а через декілька місяців – у Чернівці. У старших класах Євген відвідував уроки в художній студії при Чернівецькому університеті. Заняття вів молодий художник Іван Холоменюк, який щойно закінчив Київський художній інститут (нині – Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури). Саме Іван Холоменюк розпалив у юнакові жагу до творчого пошуку, передав йому широку манеру письма, навчив «відчувати» кольори, лінії, настрої природи, виражати їх художніми засобами.

Після закінчення середньої школи у Чернівцях (1954) Євген Удін намагався вступити до Львівського художнього інституту, сьогодні це Львівська національна академія мистецтв. Художник згадує: «Конкурс був дуже великий, по 13 осіб на місце, і я, звичайно, не пройшов, та потрапив до армії».

Не втративши бажання пов'язати свою кар'єру з мистецтвом, Євген у 1960 році робить спробу вступити до Львівського державного поліграфічного інституту імені Івана Федорова (нині – Українська академія друкарства). Саме під час іспитів молодий художник вирішує змінити спеціалізацію з живопису на книжкову графіку – і з легкістю проходить вступні іспити. У студентські роки під рукою митця народилося багато робіт – натюрмортів, пейзажів, портретів. Уже тоді вони маркувалися так званим «удінським» почерком. Рішучі й барвисті, студентські роботи Єв-

гена Удіна привертати увагу сучасників.

У 1961 році він одружився з коханою жінкою – Тамарою. Їх поєднала нестримна любов до мистецтва. Через рік народилася дочка Оленка, якій батько щедро передав свій хист до малювання.

У 1964 році Євген Удін взяв участь у ювілейній виставці з нагоди 150-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка у Тернополі. До цієї події він розробив ескізи трьох медалей, присвячених перебуванню Шевченка на Тернопільщині. Лише одна з цих медалей, із зображенням Кременця, продовжила своє життя

в матеріалі. Сьогодні ця медаль зберігається у Національному музеї Тараса Шевченка в Києві.

Величезний вплив на становлення митця, його світогляд справило спілкування з такими творчими велетнями, як Георгій Якутович та Сергій Параджанов. Євген Удін згадує: «Мене єднали з Параджановим багаторічні дружні зв'язки, вважаю себе його учнем. Це був своєрідний геній, і я багато чого навчився у нього, особливо майстерності творення художніх колажів».

Євген Удін працював у видавництвах України та Росії, випустив понад сотню циклів ілюстрацій до вітчизняної та зарубіжної класики.

У роботах Євгена Удіна переважає відчуття легкості, ліричної піднесеності духу. Це, як на мене, відбувається тому, що він людина винятково емоційна і працює з піднесенням, із радісним відчуттям творчості, що передається глядачеві. Його картини дарують нам лагідний стан душі, спокій та естетичну насолоду.

Біографія художника – це його картини. Здається, що він і дня не провів без роботи, без олівця і пензля в руці, й тому зроблене ним дозволяє простежити головні віхи його життя і духовного становлення. Його роботи – найправдивіші цього свідки.

Мета художника – не копіювати природу чи міські краєвиди, а перевтілювати їх, створюючи власний світ. Тому творчість Євгена Удіна завжди несподівана, яскрава, вона нагадує своєрідне віконце у світ, де багато сонця, добра і краси. Ось уже понад півстоліття, як він цілковито належить мистецтву. Зроблене майстром вражає різноманітністю і різножанровістю. Він завжди досягає ясної, строго вивіреної побудови композиції, що визначає характер створюваних ним образів. Вдивлятися у деталі його робіт – висока насолода для душі. Іноді дивуєшся, як можна було все це помітити, так точно і майстерно передати, який гострий зір треба мати і як сильно любити землю і світ. Зрештою, найхарактернішою рисою Удіна як митця залишається доброта: усе, що народжується під його олівцем чи пензлем – життєствердне, радісне і світле.

Колектив Національного заповідника «Замки Тернопілля» поєднує з Євгеном Удіним щира і тривала дружба. Твори цього художника неодноразово експонувалися у залах Збаразького замку. Перша виставка графічних творів «Музика в камені»,

присвячена архітектурі Києва, Чернівців, Львова, Тернополя, Ужгорода, Братислави, Слівена, Жешува, Вільнюса, Клайпеди, Риги, Тбілісі, відбулася ще у серпні 2007 року. Наступного року була організована виставка ілюстрацій до українських народних казок, а у 2017-му – виставка «А було колись в Україні...», присвячена 203-й річниці від дня народження Тараса Шевченка.

А ось тепер експонується виставка графічних робіт на історичну тематику, а саме – ілюстрації до книжки Юрія Мицика і Володимира Чайки «Битва під Збаражем 1649». Відвідувачі Збаразького замку можуть побачити портрети гетьмана України Богдана Хмельницького, козацьких полководців Івана Богуна, Нестора Морозенка і Данила Нечая, а також Яреми Вишневецького, короля Польщі Яна II Казимира, Станіслава Лянцкоронського, Олександра Конєцпольського, Миколи Острога та інших. Майстерно виконані портрети є чудовим візуальним доповненням до екскурсії про події Визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького проти польської шляхти у 1648–1654 роках.

Окремою сторінкою творчої біографії Євгена Удіна є розробка концепції та реалізація у 2010–2011 роках мистецького проекту, приуроченого до 800-річчя міста Збараж. Тоді було створено проект ювілейної медалі «Збараж – 800», проекти графічного багатокольорового оформлення афіші, програми, грамот, подяк та дипломів, підготовлено ілюстровані видання «Збараж – 800» і «Збаразький замок».

Нині Євген Тимофійович передає свій творчий досвід молоді, працюючи на посаді доцента кафедри образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва, дизайну та методики їх викладання Інституту мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Цьогоріч Євгену Тимофійовичу виповнилось 83 роки, але він і досі залишається молодим, енергійним, з блиском в очах. У його творах зупиняється мить. Професійний погляд і вправна рука майстра виводять на яв зворушливі мотиви буднів і свят, минулого і сьогодення.

Ольга СТАНКЕВИЧ, начальник відділу обслуговування туристів та масово-освітньої роботи Національного заповідника «Замки Тернопілля»

У ВІКНІ ТА ЗА ВІКНОМ: ПРО ТВОРЧІСТЬ ВІКТОРІЇ РУДНЕВОЇ

У творчості київської художниці Вікторії Рудневої є кілька постійних, «наскрізних» тем, що виникають у різних варіантах, чарівно й примхливо переплітаючись.

Оксана ЛАМОНОВА

Є, наприклад, Стара голуб'ятня – Голуб'ятня з дитинства. Або Дахи. Або Скляні двері, за якими відбувається щось, заворожливе й недосяжне. Або ще одна велика, надзвичайно емна тема – Музика, точніше – Музика в Місті. Є й інші. Але розмова піде головним чином про Вікна.

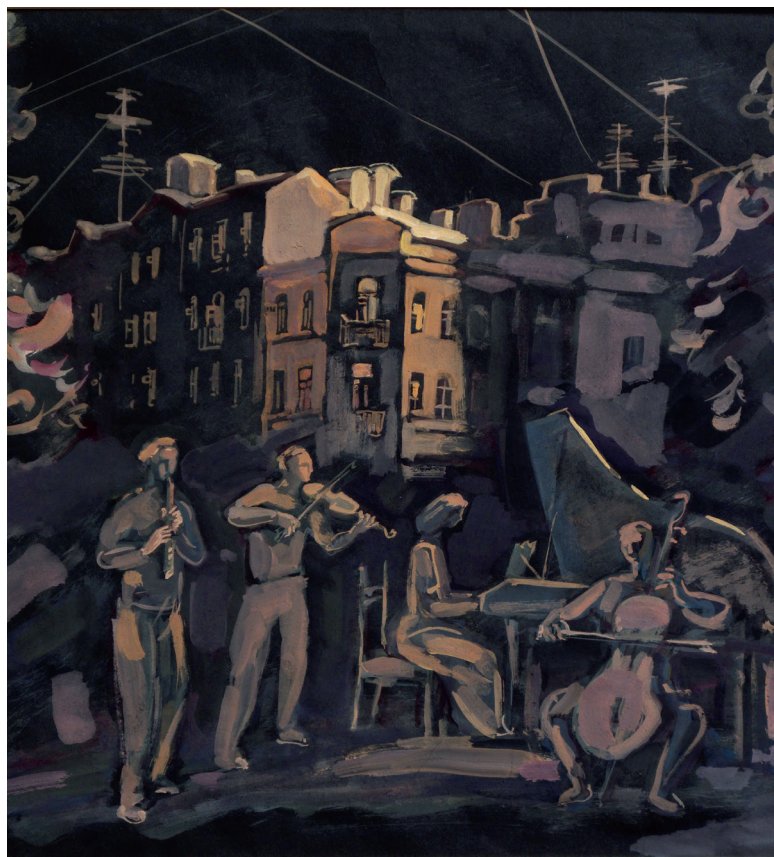
Їх справді виходить чимало, аж до окремої серії, виконаної чорною та білою (є й така!) тушшю, під назвою простою та виразною – «Вікна художника». Проте вони виникали – відкривалися, засвітлювалися – і набагато раніше, як у графіці, так і в живописі. Виникали по-різному: тепло й затишно, пронизливо-болісно, загадково, іронічно, мрійливо... Згрупувати ж і якось класифікувати їх простіше за все можна (якщо треба) так: Те, що у вікні (тобто – всередині, коли ти сам – назовні), і Те, що за вікном (тобто – назовні, коли ти сам – всередині). Утім, результат (чи відповідь?) буде один і той самий – Мрія.

Щемка таємниці чужого життя, що раптом трохи привідкрилася, випадково й сором'язливо, аби потім знов зачинитися й зникнути, вже назавжди, з'явилася вже у, пробачте за тавтологію, ранньому «Ранку», де були – затишний старовинний будиночок у зелені, і балкон, і на цьому балконі – мати біля червоної коляски з найдорожчим у світі, а ще – ясне світло, довгі тіні, прохолода й тиша... Або інший балкон, усього лише на такій собі «хрущобі», проте – з важкими зимовими речами, які витягли, щоби добре провітрити – і потім надовго сховати, адже нарешті – ВЕСНА!.. Або ще – крихітний, майже «паризький» за настроєм балкончик у «Недільний ранок», заповнений кімнатними рослинами і... гм, легковажною (щоб не сказати – грайливою) різнокольоровою білизною; до речі, на ньому ще й прогулюється симпатична біла кіця.

Що ж до «вікон художника» (а це не лише серія з такою самою назвою!), тут таємниць зазвичай значно менше. Панує інший настрій – неспокій. Не випадково ж, наприклад, «Ніч» не здається чомусь літньою, розкішною, теплою та духмяною, сповненою зірок і квітів (хоча, здавалося б

«Недільний ранок». 2020, чорнило, перо, акварель, 25×20 см

«Опівнічний квартет». 1998, гуаш, 37×44 см

– чому б і ні?). Це – ніч сліпучого повного місяця, важких роздумів, безсоння, причому не лише для Художника – адже те, що він бачить у вікні, – це чиєсь інше освітлене вікно...

Але водночас для того, хто всередині, вікно – ще й «портал». Портал у казку, мрію, щастя, інакше кажучи – у щось надзвичайно прекрасне і надзвичайно пластичне, здатне набути яких завгодно форм та якостей. «Мрії

біля вікна» – це, ймовірно, про літо. А може, й ще конкретніше – про відпустку та подорож. Туди, де тепле море і прохолодні будиночки зі сходами та верандами, і самотній човник під білим вітрилом, і аметистові скелі, і золоті хмаринки, і рожеві слони, які вмюють літати... Ну, слони – це, можливо, вже занадто. Тоді нехай це буде хмарка у вигляді слона, але обов'язково – рожевого, і обов'язково – такого, щоб літав!

НАТАЛІЯ БОЙЧУК ТА ЇЇ НАМАЛЬОВАНІ СНИ

Місто, в якому мешкає художниця Наталія Бойчук, має надзвичайно поетичну назву – Світловодськ. Ще одне важливе місто її життя – місце народження, Новогеорґіївськ – перебуває тепер на дні Кременчуцького водосховища. Між ними був іще Харків – і навчання у Харківському художньо-промисловому інституті.

Оксана ЛАМОНОВА

Наталія Бойчук викладає живопис у студії образотворчого мистецтва Центру дитячої творчості у Світловодську. І створює картини. Більшість із них – натюрморти. Є також роботи в іншому, певною мірою авторському жанрі. Підібрати для нього визначення, надто визначення точне, досить важко. Адже це фантазії, мрії або – і це, мабуть, найближче до істини, – сни (недаремно краща така картина має назву «Сон уві сні»), що їй вдалося якимось дивом перенести на полотно в усій переконливості та швидкоплинності. У цьому поєднанні (переконливості та швидкоплинності) й полягає їхня магічна чарівність, що заворожує. Але спочатку – про натюрморти.

Важко сказати, чи й насправді натюрморт є улюбленим жанром Наталії Бойчук. За кількістю («добробова більшість») воно нібито виходить і справді так. У будь-якому разі, художниця майстерно володіє його мовою – і здатністю передавати за допомогою «мертвої природи» живі почуття, настрої миті й мелодію цього настрою.

Більш раннім натюрмортам були притаманні суворість, стриманість і особлива зібраність – така собі «чернеча внутрішня самодисципліна». Їх склали предмети високі та стрункі, кольорами були передусім чорний, білий і червоний, а світло нагадувало швидше поліски вогню – зовнішнього чи внутрішнього. Головним героєм цих натюрмортів могло бути, приміром, бліде відбиття місяця на металевому посуді, або вино, що мерехтить крізь темне скло («Місячне світло», «Чорна кава», «Червоне вино»). А ще у цих натюрмортах постійно з'являлася свічка – дуже висока, тонка й завжди запалена. Це була справжня і свідомо аскеза – і навіть ваза фруктів сприймалася тут як розкіш майже неймовірна, а отже – як втілення свята («Свято»).

Нині Наталія Бойчук частіше пише квіти – звичайні, знайомі, прекрасні: «Троянди», «Півонії», «Польові квіти». Для них обираються найпрозоріші та найніжніші фарби – рожева, золотиста, бузкова, салатна. Їх оточують сонце і повітря, ранок, осінь, вітер з моря – коли як. Іноді художниця фіксує у назві час, мить творчості («Тюльпани зранку», «Соняшник. Осінь», «Весняний вечір», «Ранок», «Рання осінь», «Осінь (Ранок)»), іноді – щось інше («Ніжність», «На березі», «Золотистий»). Проте усі її теперішні натюрморти – втілення тихої, трохи сором'язливої радості, причину якої глядачеві про-

понувають іноді зрозуміти, а іноді – вгадати.

Картини-мрії можуть здатися ближчими до натюрмортів «другої» манери. Звичайно, ніжні, прозорі кольори і відчуття навіть не просто повітря, а вітру (ранкового вітру) до них ближче, ніж аскетична внутрішня зібраність і підтягнутість ранніх натюрмортів. Однак річ у тім, що вибудувати якусь чітку «хронологію» з «етапами» тут неможливо – картини-мрії створювалися завжди, і «Сон уві сні» виник якщо й не одночасно з «Червоним вином» і «Чорною кавою», то в будь-якому разі не дуже далеко від них. Можна відчувати також близькість настрою (якщо це не буде просто «подібність сюжету» – «Також про море»), наприклад, «Скульптури» і натюрмарту «На березі». Утім, картини-мрії можуть складатися й у власні цикли-ланцюжки, цикли-варіації, цикли-пелюстки, продовжуючи або нюансуючи основну «тему» – чи просто пропонуючи на цю тему «різні історії», як-от «Зустрічі», де таких історій вісім.

Картина-мрія може також виникати у кількох варіантах – «авторських редакціях», особливо якщо вдалий задум дозволяє створювати версії в чомусь дуже схожі – і в чомусь дуже різні. Так сталося насамперед зі «Сном уві сні», який можна вважати у творчості Наталії Бойчук зразковою, еталонною картиною-мрією. Надзвичайно цікаво порівнювати дві її «версії». Загальна композиція (яка, можливо, й насправді наснилася художниці – занадто чарівним і довершеним є задум) збережена майже без змін: зима, вкрите снігом село або маленьке містечко, над ним – зорі, місяць і велика темна хмара у вигляді кішки (чи велика кішка у вигляді хмари?), а на хмарі-кішці – дівчина, яка спить. Але одна з «редакцій» «Сну уві сні» є ще більш «казковою». Синя хмара-кішка нагадує тут симпатичну героїню якогось мультфільму, а вкриті снігом будиночки розташовані настільки близько від неї, що продовження історії здається таким: кішка та її «пасажирка» обов'язково спустяться вниз (вони, мабуть, сюди й прямували) – і в селі розпочнуться захоплові події, і всі діти цієї незвичайної зимової ночі зможуть покататися на чарівній муркотливій хмарині. А ось більш рання версія «Сну уві сні» створює інше враження. Сіра кішка-хмара тут – втілення таємниці, в якій є навіть щось трохи моторошне. Вона ширяє над дахами у недосяжній височині, а холодні зимові зірки тануть в її пухнастому хутрі. Оголеність сплячої дівчини, яка в «казковій» версії нібито й не має особливого значення, тут стає ознакою спокуси і чар, а сама дівчина – чи то прекрасною чаклункою, яка мандрує над світом, з'являється у снах і позбавляє спокою, чи то чиєюсь мрією, недосяжним коханням, бажанням, заради якого відбулася недобра змова із силами, що їм служить сіра кішка-хмара із загадковим поглядом золотавих примружених очей.

ВИШНЕВЕЦЬКА БІБЛІОТЕКА XVIII СТОЛІТТЯ – ОСЕРЕДОК ЕПОХИ ПРОСВІТНИЦТВА

Бібліотеки як скарбниці знань, осередки моральних чеснот і джерела виховання молодого покоління незмінно користувалися високою оцінкою сучасного їм суспільства.

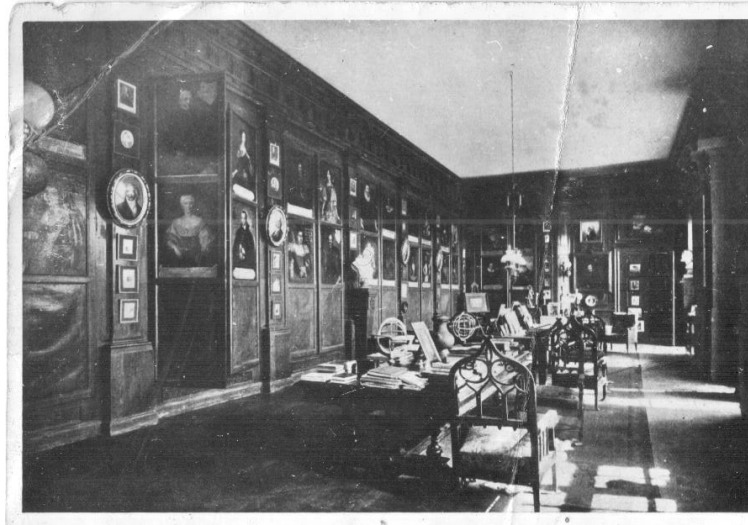
Вишневецька книгозбірня сформувалася під впливом ідей Просвітництва на початку XVIII століття і стала однією з найбільших приватних бібліотек Європи того часу. Цього року у травні виповнилося 340 років від дня народження її фундатора – Михайла Серватія Вишневецького (1680–1744), відомого у свою епоху політика та військовика, останнього представника потужного волинського роду українського походження.

Високе суспільне становище (князь обіймав посади великого гетьмана і канцлера Великого князівства Литовського), фінансові можливості, освітній рівень та широке коло інтересів фундатора зумовили характер бібліотечного фонду і його обсяг. На відміну від більшості тогочасних приватних книгозбірень, що містили переважно правничу і теологічну літературу, у вишневецькій бібліотеці були представлені різні галузі знань.

Бібліотека Вишневецького палацу була добре відома інтелектуалам XVIII–XIX століть, проте до недавнього часу відомості про неї містилися головню у відомій мемуарній літературі, краєзнавчих розвідках та біографічних монографіях про Волинь, зокрема – С. Дуніна-Карвіцького, М. Костомарова, В. і Г. Лукомських, О. Пшездецького, Т. Стецького та інших авторів. При цьому більшість публікацій мали інформативно-популярний характер, а книгозбірня розглядалася лише як одна з найбільших і найцінніших колекцій такої відомої історико-культурної пам'ятки, як головна резиденція Вишневецьких у Вишневці (сьогодні – смт Вишнівець Збаразького району Тернопільської області). Стислі відомості про історію бібліотеки та її кількісні характеристики подавалися у спеціальних оглядових бібліотечних дослідженнях польських, російських та українських авторів XIX і XX ст., зокрема – Ф. Ейсмонта, М. Піотровського, Ф. Радзішевського, В. Томкевича, Д. Щербаківського. З-поміж останніх потрібно виділити статтю Данила Щербаківського, видатного українського науковця, подвижника музейної справи, яка містить тематичний огляд тих стародруків з Вишневця, що у кінці XIX ст. були пере-

Загальна панорама палацу. Фото 2019 р.

Бібліотека палацу. Фото 1912 р.

везені до Києва і згодом увійшли до однієї з історичних колекцій Національної наукової бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Деякі дотичні відомості, присвячені вузькій темі книжкових знаків, знаходимо у низки сучасних авторів-книгознавців.

Дослідження Вишневецької бібліотеки в контексті бібліографічних та історико-книгознавчих студій родових бібліотек Правобережної України XVIII ст. провела на початку XXI ст. український історик І. Ціборовська-Римарович. Авторка зробила комплексну реконструкцію складу фондів книгозбірні, окреслила шляхи її комплектування, ролі та функції книжкових збірань як історико-культурних пам'яток. На жаль, книгозбірня не збереглася як цілісне зібрання. Тому в ході роботи над студіями дослідниця також встановила нинішні місця зберігання книжок з Вишневецького палацу.

Вплив української історичної еліти на розвиток освіти та культури в Україні ще недостатньо оцінений. Цілком очевидно, що і традиції бібліофілства Вишневецьких були закладені ще у XVII ст. і згодом підтримувалися пізнішими поколіннями. Щедрість щодо церкви та загалу вважала-

ся однією з головних моральних цінностей серед представників вищого стану і була, зокрема, родовою традицією у середовищі Вишневецьких. До численних фундацій роду належить будівництво значних осередків української православної церкви – Печерського, Густинського, Мгарського, Ладинського, Крехівського та інших монастирів. Деякі представники роду були активними членами Віленського та Львівського братств. Слідом за монастирями братства стали другим важливим чинником, що сприяв формуванню фундаменту для майбутнього національного відродження. Реорганізація церковної дисципліни, поглиблення монастирського духу, поширення освіти, друк книжок зміцнили становище церкви та її близькість до народу.

Освічені магнати Вишневецькі (багато представників роду навчалися у західноєвропейських університетах) активно підтримували розвиток освіти й друкарства у своїх численних володіннях як на Лівобережжі, так і на Правобережжі України. До книжок вони ставилися з великою повагою, майже побожно. У 1619 році в друкарні Раїни та Михайла Вишневецьких у

Рохманові (нині – передмістя м. Шумськ Тернопільської області) вийшло друком кириличне видання «Евангелие учительное або казанія на неделя през рок и на празники господские и нарочитих святых угодников Божиих» з поясненнями Кирила Ставровецького (Транквіліона).

Першим власником колекції книг серед Вишневецьких джерела називають протектора видатного поета польського бароко Самуеля Твардовського – князя Януша (1599–1636), старосту кременецького. Він не лише збирав книжки та предмети мистецтва, а й сприяв виданню творів Твардовського.

На кошти останніх з Вишневецьких Михайла Серватія та його старшого брата Януша Антонія у XVIII ст. були відкриті колеґіуми піарів у Любешові та Дубровиці, єзуїтські колеґіуми у Пінську та Кременці. Останній згодом перетворився на один із кращих навчальних закладів Волині, а у другій половині XIX ст. був переведений до Києва, де на його основі було створено університет святого Володимира.

Як освічена людина й великий бібліофіл, Михайло Серватій Вишневецький дуже пишався своєю книгозбіренню. Його книжкова колекція, згідно з реєстром рухомого та нерухомого майна за 1745 рік, нараховувала 1 445 книг, і це було поважне зібрання. Примірників латинською мовою нараховувалося 842, французькою – 330, польською – 238, італійською – 24, німецькою – 10, по 1 – чеською та англійською. Серед книжок були стародруки, гербівники, природнича література, видання енциклопедичного характеру, белетристика тощо. Князь особисто написав хронологію свого роду і декілька праць релігійного змісту.

За часів свого фундатора бібліотека перетворилася на справжню інтелектуальну майстерню. Її становлення було зумовлене розвитком різних галузей наукових знань. Про освітній рівень мешканців резиденції свідчили не лише книжки. Нещодавно введений до наукового обігу інвентар Вишневецького палацу 1761 року показує, що у бібліотеці були предмети, які вважалися науковими здобутками того часу й відображали т. зв. «моду на ученість». Це були інструменти для досліджень електричних і магнітних явищ, математичні й астрономічні прилади, географічні глобуси, різноманітні термометри і т. п.

Князь багато подорожував і захоплювався архітектурою, відповідно, і у книгозбірні була хороша колекція книжок з архи-

тектурної тематики – зокрема, праці римського архітектора Вітрувія та зодчих Нового часу. До бібліотечної колекції належала серія планів регулярних парків у маєтностях Вишневецьких та інших магнатів. Деякі з них сьогодні зберігаються у фондах бібліотеки Варшавського університету і мають важливе значення для проведення реконструктивних робіт рекреаційних зон багатьох історичних пам'яток регіону.

Колекціонування мало величезну освітню та пізнавальну роль. Колекції були не просто предметами матеріальної культури – вони виконували функцію суспільної взаємодії та комунікації. Демонстрацією інтересу до власної історії, історії краю, держави були живописні збірки. Значну їхню частину становили портрети членів родини, споріднених родів, вчених, відомих політиків Речі Посполитої та Європи, зокрема і козацьких гетьманів. Особливою збіркою у бібліотеці були екзотичні експонати, привезені мандрівниками з далеких подорожей та, вочевидь, подарованих власникові палацу.

Шанування власних культурних традицій поєднувалося з відкритістю до новітніх цивілізаційних і культурних тенденцій – загальноєвропейських та світових. Підтвердженням цього була чимала колекція орієнталістики, розміщена у багатьох залах палацу.

Упродовж усього свого життя Михайло Серватій Вишневецький постійно цікавився новими виданнями й випишував їх для своєї бібліотеки. Високу оцінку книгозбірні Вишневецького дали його сучасники, зокрема, у панегіриках з приводу раптової смерті фундатора у вересні 1744 р.

Новою власницею вишневецького маєтку стала онука князя – Катерина Мнішек із Замойських (1723–1771), дружина підкоморія Великого князівства Литовського Яна Кароля Вандаліна Мнішка (1716–1759). Від того часу починається другий етап в історії Вишневецької книгозбірні, пов'язаний з графами Мнішками. У Вишневці не лише продовжується будівництво відповідно до нових досягнень архітектури та мистецтва, а й закладаються основи резиденції як визначного культурного осередку краю.

До Вишневця Мнішки перевезли і свою бібліотеку, що мала переважно теологічний характер. Значні кількісні та якісні зміни бібліотечного фонду пов'язані з іменем старшого сина Яна Кароля Мнішка – Міхала Єжи Мнішка (1742–1806), великого маршалка коронного, першого міністра короля Речі

Михайло Серватій Вишневецький.
Невідомий художник, XVIII ст.

Посполитої Станіслава Августа Понятовського. Видатний політичний діяч Речі Посполитої XVIII ст., колекціонер, Міхал Єжи Мнішек відіграв помітну роль у суспільно-політичному житті держави. У каталозі його бібліотеки за 1774 і 1777 роки ми бачимо видання, що репрезентують усі галузі знань: історію, медицину, математику, філософію, теологію, географію, право. Граф був прибічником ідей Просвітництва і, як освітній комісар, опікувався школами на Волині й Поділлі, а також освітніми касами у Варшаві та провінції. Свої знання Міхал Єжи Мнішек намагався впровадити у життя. Він підготував проект створення Академії наук і мистецтв, написав низку статей з освітньої тематики до німецьких і французьких періодичних видань, займався історичними студіями.

Після смерті Міхала Єжи Мнішека у 1806 році Вишневець успадкував його єдиний син Кароль Філіп Мнішек (1794–1846) – польський геральдик, генеалог, бібліофіл та колекціонер. Кароль Мнішек неабияк поповнив книгозбірню, зокрема, літературою правничого та історичного характеру. Якщо у 1841 р. Вишневецька бібліотека нараховувала 11 000 одиниць зберігання, то у 1851 р. – 16 000 одиниць, при цьому значно збільшився обсяг полоніки.

Книгозбірню могли користуватися не лише члени родини, а й інші зацікавлені особи. Ще за життя Кароля Мнішека деякі бібліографічні раритети з Вишневець потрапляли до інших книгозбірень. Власник Вишневець зазвичай дарував деякі книги особливо поважним гостям. Матеріалами бібліотеки користувалися дослідники під час написання своїх праць.

У 1857 році Вишневець на короткий час переходить у власність далекому родичу Мнішків графу Володимирі де Броель Плятеру (1831–1906), колекціонеру, бібліофілу, видавцю, дійсному члену Київської археографічної комісії (1860). Зі свого маєтку Воробіна він перевіз до

Вишневець частину власної книгозбірні (8 000 томів) і архів.

У 1858 році Плятер склав інвентар вцілілих вишневецьких колекцій (близько 13 200 томів) і запросив бібліотекаря та бібліографа Франтішека Радзішевського опікуватися палацовою бібліотекою. Уже невдовзі вона нараховувала понад 21 000 томів, серед яких було багато рідкісних видань, зокрема майже 350 рукописів. Найціннішими були кілька фоліантів із закордонних архівів, матеріали з часів панування Станіслава Августа у 8-и томах, 200 томів фамільних документів, 540 панегіриків, повний комплект «Kronik Polskich» і першодруки перших правничих документів.

Зусиллям Плятера щодо порятунку Вишневецького палацу не судилося здійснитися. Утримувати такий великий маєток йому було важко. Через борги Плятера у 1873 році Вишневецький маєток був виставлений на аукціон.

Часта зміна власників вишневецького маєтку впродовж останніх десятиліть XIX ст. довела Вишневецький палац до остаточного занепаду. Події Першої світової війни, революції та визвольних змагань завдали резиденції значних руйнувань. Сумна доля спіткала також бібліотеку і архів палацу. Чимало примірників, за свідченнями місцевих жителів, було знищено у Вишневець під час Другої світової війни. Сьогодні відносно невелика кількість раритетів міститься у знаних бібліотеках Європи та США. Мало відомо про ту частину книгозбірні, яку свого часу перевезли до Росії.

У Національній науковій бібліотеці України ім. В. І. Вернадського у Києві зберігається найбільша частина Вишневецької бібліотеки – близько 1 830 томів. Проведена І. Ціборовською-Римарович реконструкція її фондів встановила, що книгозбірня є значною історико-культурною пам'яткою епохи Просвітництва. Мислителі цієї доби вважали книгозбірні інституціями, що формують світогляд людини, її духовний світ, а отже, сприяють побудові нового, кращого суспільства. Упродовж XVIII–XIX століть Вишневецька бібліотека була активним учасником розквіту культурно-освітнього життя, якого тоді зазнавала Європа.

Сьогодні архітектурний ансамбль у Вишнівці перебуває у підпорядкуванні Національного заповідника «Замки Тернопілля» і поступово відроджується. Відновлення інтер'єрів історичних залів палацу, зокрема книгозбірні, поверне до скарбниці національної культурної спадщини пам'ятку найвищого ґатунку.

Любов ШИЯН, кандидат історичних наук, науковий співробітник Національного заповідника «Замки Тернопілля»

МАЮ ЧЕСТЬ БУТИ УКРАЇНЦЕМ

Шанувальникам творчості Сергія Мартинюка – активного учасника двох Майданів, генерал-осавула Українського козацтва, який ніколи у своєму житті не грав у гідність, а жив із нею, – випала гарна нагода познайомитися з його новою книжкою «Маю честь бути Українцем», щойно виданою у Видавничому домі «АртЕк».

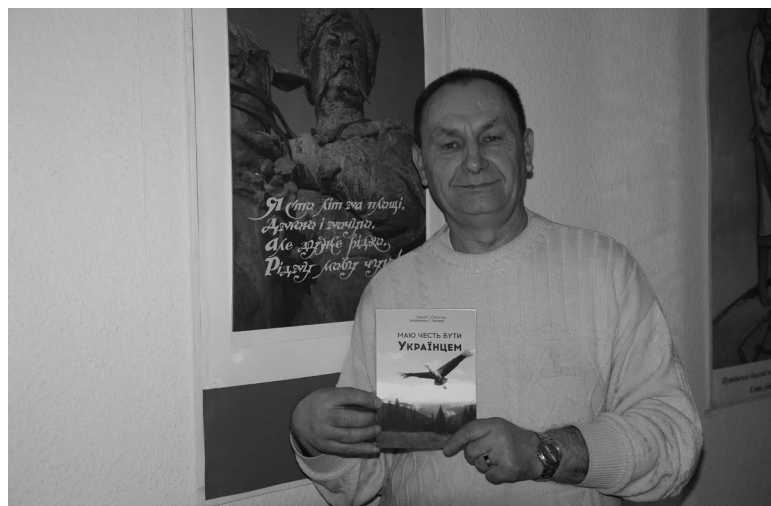
Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Благодійний фонд Сергія Мартинюка «Лелеко» у свій час багато допоміг у оздоровленні майданівців та українських воїнів. Також він посприяв організації численних виставок «Герої ЄвроМайдану» і «Герої російсько-української війни на Сході України» заслуженої художниці України Марини Соченко. Сергій Мартинюк – засновник мистецького проекту «Моя перша поетична збірка», засновник і видавець першого числа часопису «Балтське коло», нині працює над створенням однойменної літературно-мистецької премії.

Сергій Мартинюк – офіцер із вищою військовою освітою. Як член Національної спілки журналістів України і Національної спілки краєзнавців України, він добре знає й історію визвольних змагань українського народу протягом багатьох століть. Сама назва його книжки вже спонукає до рішучих дій та перемог. Такі видання формують у читача культ справжнього Українця – сміливого і гонорового, достойного і мудрого, аристократичного і шляхетного. Це вкрай актуально в умовах сучасного глобалізованого світу та новітньої «гібридної» війни з московитами.

Українці народжені перемагати, стверджує автор, бо наші прадавні риси характеру – честь, мудрість і шляхетність, а сильний духом, волюбний народ завжди буде вільним. Історична самосвідомість народу формується не стільки завдяки письмовим згадкам або знахідкам археологів, скільки завдяки народній пам'яті, зокрема легендам, бувальщинам, думам, оповідям, пісням...

Чимало в книзі присвячено історичному безпам'ятству крізь призму українсько-московських стосунків протягом останніх століть. У часи московського іґа у нас вкрали історію, спалювали мову, перекроїли культуру, вбивали холодом і голодом, витягали душу, ставили на коліна перед «московським православ'ям». І все ж не змогли знищити глибинний український менталітет. Тому Московська імперія завжди боялася національного прозріння українців. Вона знала, що Україну можна втримувати під своєю владою лише доти, доки українці не набули національної свідомості, доки

Сергій МАРТИНЮК з новою книжкою

не поширилась українська національна ідея, а коли це станеться, то жодна імперська сила їх уже не зупинить.

Сергію Мартинюку, як і всім патріотам України, боляче, що у паспорті немає зараз графи «національність», адже за неї і далі продовжують боротися свідомі українці. Невже для всіх байдуже – хто я? Просто громадянин «без роду-племени» чи Українець? І автор готовий вчити українства кожного, хто поводить як окупант, цілком справедливо стверджуючи, що на українській землі треба розмовляти нашою мовою і жити за українськими законами, тому що без національної гідності не буде волі! Усім українцям варто згадати, що ми нащадки великих київських князів, українських гетьманів, згадати всі кращі національні традиції й звичаї, повернутися до джерел.

Автор підкреслює роль двох Майданів у цьому процесі. Перший Майдан «вирував, жив своїм незбагненним життям, своїм особливим повітрям свободи, своїм духом гідності і волі. Це незнищенні гени творців сучасної цивілізації рвалися на Волю, виривалися з тіней темряви... “Душу – 2004, тіло – 2013 ми положим”, – так жарту-

вали на другому Майдані. А ще надзвичайно важливим гаслом Другого Майдану було: “Україна не стане на коліна. Україна вільна країна!” Майдан, його Небесна Сотня стояли на смерть за гідність і волю всіх українців. Стояли на смерть, не маючи страху, бо за ними були правда, честь, гідність і воля народу. Стояли, щоб жити вільними серед вільних, гідними серед гідних, сильними серед сильних. Майдан – це величне повстання Гідності, повстання нескорених генів українського народу».

Автор закликає співвітчизників, насамперед – молодь: «Маємо створити нову націю із попелу старої – націю з розумом переможців! А пріоритетом для українства має стати започаткування нового мислення нової української еліти... мудрість, віра, сила і національна гідність – ось що має стати дороговказом для народжуваної української аристократії».

У Сергія Мартинюка є риса характеру, що мені дуже імпонує. Він такий, який є – справжній, безпосередній, він нічого не вдає і не змінюється під обставини, вміє тримати слово. Він народжений перемагати й вимагає від нас, українців, мати свідомість Переможця.

«Я ДУШУ ОДЯГНУ У ВИШИВАНКУ, ТА НЕ НА МИТЬ, НА ДЕНЬ – А НА ВІКИ...»

У Національному заповіднику «Замки Тернопілля» ожили столітні візерунки

Щороку у третій четвер травня Україна святкує День Вишиванки. Це свято покликане зберегти споконвічні народні традиції створення та носіння етнічного вишитого українського одягу. Вишиванка – оберіг, символ краси, родової пам'яті, національної гордості.

Це самотнє свято Національний заповідник «Замки Тернопілля» відзначив, організувавши 21 травня цього року фотофлешмоб «WOW Вишиванка». Наші співробітники демонстрували унікальні вишивані столітні сорочки, одягнувшись у національні костюми з фондів заповідника. У цей день на вишиванках ожили найдавніші геометричні візерунки, що є символами засіяного поля, сонця, достатку, порядку, плодючості людини та землі; розквітли маки, троянди, лілеї – символи краси, дівочих чарів і чистоти, кохання, материнства; защебетали соловейки, заспівали півні на вишиванках, символізуючи веселощі, перемогу добра над злом. Під час фотофлешмобу було представлено не тільки одяг наших пращурів, а й унікальні горщики-двійнята, оздоблений розписом глиняний посуд, дзеркала і прядки XIX ст., вироби з соломки, вишивані та домоткані килими Збаражчини.

У Національному заповіднику «Замки Тернопілля» зберігається майже 400 чоловічих, жіночих і дитячих вишиванок. Майже усім – більше ста років. На Тернопільщині сорочки шили з уставками і «в перекидку», з відкладним або стоячим коміром, з широкими манжетами або вільними рукавами. Комір застібали на застібку або зав'язували стрічкою. Старовинну сорочку вишивали на комірці, погрудді та манжетах. На межі XIX–XX століть у моді була сорочка з вишитою маніжкою та декоративними швами. Сорочку носили навипуск.

І чоловічі, і жіночі сорочки шили з полотна, здебільшого конопляного, оскільки на Збаражчині майже не вирощували льон. Процес виготовлення полотна був дуже трудомістким і тривав практично цілий рік. Після виготовлення полотна його вибілюва-

Під час фотофлешмобу «WOW Вишиванка». Фото Наталії АДАМОВИЧ

ли, замочуючи джерельною або криничною водою, та висушували на сонці чи на повітрі. Підготувавши таким чином полотно, приступали до його розкрою та пошиття одягу. Крій сорочки характерний прямокутними деталями, які легко було оздоблювати вишивкою.

Вишивана сорочка була характерною ознакою кожної місцевості, відрізняючись від інших орнаментом, технікою виконання і кольоровою гамою. За мотивами орнаменти вишивок поділяють на геометричні, рослинні та зооморфні. Вони гармонійно сусідять один із одним і несуть на собі відбиток стародавніх символічних уявлень народу: барвінок – символ немеркнучого життя, візерунок «яблучного кола» – кохання, «дерево життя» з листя або гілок – прагнення до свободи та незалежності, лілія – дівочих чарів і чистоти, мак має чарівну силу, що захищає від зла, рута – сонячний рух з вічним оновленням, троянди – уявлення народу про Всесвіт, виноград – радість і краса створення сім'ї, ромбічний восьмикутник – символ сонця, батьківської енергії, калина – безперервності сімейного життя, дуб – сили та мужності, хміль – молодості, буйності й любові, волошка символізує спокій, стабільність, незабудка – пам'ять і вірність, фіалка – прагнення до

знань, допитливість. Предки вірили в силу орнаменту на вишиванках: візерунки могли захистити від біди й недуг, закликати удачу, прискорити поповнення в сімействі.

Для вишиваного одягу Збаражчини характерні спільні риси, проте є й суттєві розбіжності. Особливістю Збаражчини є те, що вона розділена між двома етноісторичними областями – Галичиною і Волинню, а також двома етногеографічними регіонами – Волинню та Поділлям. Це спричинило відмінності не лише у деяких обрядах та звичаях, а й у мистецьких вподобаннях мешканців краю, надало і вишивці, і вишивано-

му одягу Збаражчини самотності.

У волинській частині Збаражчини надають перевагу орнаментам рослинним та орнітоморфним (стилізовані зображення птахів), вишиваючи на полотні вазонки, квіткові букети, гірлянди, вінки із волошок, троянд, братиків та інших квітів. У галицькій частині Збаражчини переважають геометричні орнаменти (ромб, скісні та хвилясті лінії) з невеликим доповненням рослинних, антропоморфних та зооморфних орнаментів.

Відрізнити волинську вишивку від галицької можна й за технікою виконання. У во-

линській частині Збаражчини з великого розмаїття технік вишивання («низь», «кучерями», «городоцький шов», «козлик», «ландюжком» та ін.) найбільше поширена «гладь», «низинка», «стебелевий шов», а у галицькій – «хрестик», «напівхрестик».

У фондах Національного заповідника «Замки Тернопілля» зберігається понад 150 чоловічих сорочок. Вони пошиті з фабричного білого полотна і з полотна домотканого. Оздоблені майже всі геометричним орнаментом, виконаним у техніці «хрестик». Вишивку бачимо на комірці, на манжетах рукавів, на погрудді. Домінують червоний, чорний, зелений кольори. Червоний символізує любов до людини, до життя. Чорна вишивка на одязі обіцяє власникові багатство й добробут. Зелений – символ молодості, краси і весни.

Понад 200 жіночих сорочок зберігається у фондах Національного заповідника. Майже всі вони оздоблені вишивкою. Сорочки Збаражчини різнотипні: вони відрізняються пошиттям, кроєм, оздобленням. Горловини – круглі, трикутні, квадратні або комір-стійка. Оздоблювали переважно горловину і плечі – рослинним або геометричним орнаментом, вишитим у техніці «хрестик». Домінуючими кольорами є чорний і червоний, зелений, жовтий, оранжевий, що символізують благополуччя, достаток, багатство і радість.

Значна частина одягу була виставлена у залах Збаразького палацу. Також вишиті сорочки Збаражчини експонувалися у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї. У філіалі Національного заповідника «Замки Тернопілля» у селищі Вишнівець створена експозиція «Етнографічна світлиця», «Ремесла Вишнівеччини», де теж представлені збаразькі сорочки.

Народ ставився до вишиванки як до святині. Сорочки передавали з покоління у покоління і берегли, як реліквії.

Неповторна збаразька вишивка продовжує жити, а її головним зберігачем і охоронцем є Національний заповідник «Замки Тернопілля».

Ірина МАЙБА, наукова співробітниця Національного заповідника «Замки Тернопілля»

